

Politika mesta Hlohovec pri začleňovaní marginalizovaných skupín obyvateľstva

1. ÚVOD A VÝCHODISKÁ	4
ZHRNUTIE	6
2. PRINCÍPY A CIEĽOVÁ SKUPINA	10
3. RÓMSKI OBYVATELIA MESTA HLOHOVEC	13
4. OPATRENIA POLITIKY MESTA	15
4.1 OBLASŤ VZDELÁVANIA	15
4.2 OBLASŤ ZAMESTNANOSTI	24
4.3 OBLASŤ BÝVANIA	31
4.4 OBLASŤ ZDRAVIA	39
4.5 INTERETNICKÉ VZŤAHY	40
4.6 INŠTITUCIONÁLNE ZASTREŠENIE AGENDY A MONITORING	41
5. ZÁVER: RIZIKÁ A MOŽNOSTI POLITIKY MESTA	43

ZHRNUTIE

Politika mesta Hlohovec pri začleňovaní marginalizovaných skupín obyvateľstva definuje hlavné problémy, ciele spolu so spôsobmi realizácie v oblastiach vzdelávanie, zamestnanosť, bývanie, zdravie a inter-etnické vzťahy do roku 2023. Politika mesta v každej oblasti navrhuje možnosti dostupných finančných zdrojov zo štrukturálnych fondov Európskej únie a štátneho rozpočtu na pokrytie týchto opatrení.

*Politika mesta vychádza z vládnych stratégií a najmä zo skúseností obcí, miest a mimovládnych organizácií, ktoré dlhodobými a systematickými krokmi prispeli k zvyšovaniu životnej úrovne marginalizovaných Rómov čím **dosiahli aj výrazné zlepšenie kvality života majoritného obyvateľstva. Teda nielen minorita, ale rovnako majorita môže dlhodobo ťažiť zo systematického neriešenia situácie vylúčených lokalít v meste Hlohovec.***

Politika mesta považuje krátkodobé riešenia smerujúce k väčšiemu vylučovaniu či už vo vzdelávaní alebo bývaní (napr. vysťahovanie), nielen za nezákonné, ale predovšetkým za rizikové, ktoré existujúcu situáciu môže ešte zhoršiť. Vytvárania koncentrovaných a izolovaných get prehĺbi patologické javy a bude mať nepriaznivý dopad nielen na jej obyvateľov, ale aj obyvateľov mesta. Politika mesta presadzuje dlhodobé a overené riešenia.

Medzi najvýraznejšie problémy Politika mesta považuje najmä:

1. Mimoriadne **nízku vzdelanostnú štruktúru rómskych obyvateľov**, najmä **neprimerane vysoký podiel Rómov** s ukončenou špeciálnou školou, ktorá dokonca presahuje celoslovenský priemer. Rovnako predškolská zaškolenosť rómskych detí hlboko zaostáva za priemerom v SR, ktorý je považovaný za neuspokojivý.
2. **Veľmi nízku kvalitu bývania najmä vo vylúčenej lokalite** v meste, ktorá obmedzuje nielen možnosti vzdelávania či zamestnanosti jej obyvateľov, ale aj **výrazne zhoršuje život obyvateľov žijúcich v okolí.**
3. Nepriaznivé inter-etnické vzťahy a nedôvera v to, že by bolo možné začleniť časť rómskych obyvateľov. Takáto situácia je prekážkou tak v začleňovaní Rómov v kľúčových oblastiach a to najmä vo vzdelávaní, bývaní a zamestnanosti.

Politika mesta považuje za prioritné nasledovné opatrenia:

1. **Masívna podpora predškolského vzdelávania rómskych detí** s cieľom predchádzať zaradovaniu do špeciálneho školstva a zvyšovaniu ich šancí na úspech v bežných školách. Investície v rannom detstve sú najefektívnejším prostriedkom nielen na zlepšenie vzdelávacích dráh, ale následne začlenenia na trh práce, schopnosti zabezpečiť si bývanie či zlepšiť zdravotný stav.

2. Zlepšenie **kvality bývania v existujúcom prostredí s aktívnym a dlhodobejším zapojením sa cieľovej skupiny za intenzívnej pomoci terénnej sociálnej práce ako príprava** na postupný prechod do sociálneho bývania vyššieho štandardu.

3. Vzhľadom na aktuálne možnosti čerpania financií zo štrukturálnych fondov, budovať fond **sociálneho bývania pre znevýhodnené rodiny**, ktoré by boli dostupné pri splnení prísnych, ale splniteľných podmienok. Tie by sa týkali najmä schopnosti pravidelných úhrad dlhov, dodržiavania školskej dochádzky u detí a schopnosti dodržiavať pravidlá spolunažívania v existujúcom obydľí.

1. ÚVOD A VÝCHODISKÁ

Politika mesta Hlohovec pri začleňovaní marginalizovaných skupín obyvateľstva (ďalej len „*Politika mesta*“) poskytuje súbor opatrení zameraných na sociálne znevýhodnené skupiny s osobitným dôrazom na sociálne znevýhodnených Rómov. Aj keď zohľadňuje situáciu Rómov, väčšina opatrení je zameraná na sociálne znevýhodnené skupiny, nie skupiny zadefinované na etnickom princípe. Pri formulovaní *Politiky mesta* vychádzame najmä z vládnej *Stratégie integrácie Rómov do roku 2020* (ďalej len „NRIS“)¹ a z *Programu rozvoja mesta Hlohovec na roky 2016-2023* (ďalej len „Program rozvoja mesta“).²

- **Hlavným cieľom Politiky mesta je rozvíjať ľudský potenciál znevýhodnených skupín, najmä Rómov a podporiť ich začleňovanie do spoločnosti najmä zlepšovaním vzdelávania, zamestnanosti, kvality bývania a zdravia.**
- **Politika mesta má za cieľ tiež zlepšiť interetnické vzťahy medzi rómskymi a nerómskymi obyvateľmi.**
- **Začlenením znevýhodnených skupín do spoločnosti, mesto prispeje k zlepšovaniu životnej úrovne všetkých obyvateľov mesta Hlohovec.**

Pri formulovaní ústredného cieľa *Politiky mesta* sme vychádzali z cieľov *NRIS*, ktorými sú predovšetkým znižovanie nerovnosti v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania a zdravia. *Politika mesta* tiež vychádza z *Programu rozvoja mesta*. Aktivity *Politiky mesta* prispievajú k vízií Hlohovca **stať sa otvoreným a tolerantným mestom**, ktoré je pre svoju ekologickú a sociálnu zodpovednosť dobrým partnerom pre susedov a Slovensko.³ *Politika mesta* tiež smeruje k napĺňaniu viacerých cieľov *Programu rozvoja mesta* – **sociálna inklúzia a Rómovia, zvýšenie kvality vzdelania, dostupné sociálne služby a sociálne bývanie**.

Súčasne *Politika mesta* reaguje na meniaci sa dopyt po pracovnej sile smerom k vyšším kvalifikáciám.⁴ Taktiež buduje kapacitu samosprávy manažovať etnickú a sociálnu rôznorodosť obyvateľov mesta Hlohovec, čo môže byť výhodou pri zvýšenej pracovnej migrácii obyvateľov tretích krajín.

Pozitívny dopad najmä z postupného riešenia problémov znevýhodnených skupín budú pociťovať aj obyvatelia patriaci k majoritnej populácii. Najmä obyvatelia žijúci v blízkosti týchto lokalít sú momentálne zafixovaní

¹ Stratégia integrácie Rómov do roku 2020 v Slovenskej republike, prijatá uznesením vlády 1/2012.

² Program rozvoja mesta Hlohovec, schválený uznesením mestského zastupiteľstva 126/2015.

³ Program rozvoja mesta, s. 89.

⁴ Program rozvoja mesta, s. 44.

negatívnymi dôsledkami neriešenia ich situácie. Opatrenia, ktoré prispejú k začleňovaniu znevýhodnených skupín v kľúčových oblastiach tak prispejú k priaznivejšiemu prostrediu pre všetkých. Začlenenie do vzdelávania a následne na trh práce bude mať priaznivý makroekonomický dopad ako aj pozitívny dopad na rozpočet mesta Hlohovec.

Politika mesta bola pripravená na základe mapovania situácie metódou polo-štruktúrovaných rozhovorov so zainteresovanými aktérmi: zástupcami a zamestnancami mesta a mestských spoločností, školských zariadení, pedagogicko-psychologickej poradne, mestskej polície, ako aj na základe konzultácií s príslušníkmi marginalizovanej rómskej komunity.

Politika mesta prepája ciele politik *NRIS* s lokálnym kontextom, možnosťami a najmä očakávaniami odporúčaniami interviewovaných aktérov, využívajúc skúsenosti dobrej praxe z iných lokalít na Slovensku a okolitých krajinách. Vychádza tiež z dostupných, aj keď veľmi limitovaných dát obsiahnutých v *Atlase rómskych komunít* z roku 2013.⁵

Politika pristupuje k problémom spojených s vylúčením znevýhodnených skupín, vrátane Rómov v meste **Hlohovec komplexne akceptujúc potrebu dlhodobých riešení. Rešpektuje pritom administratívne, personálne a finančné možnosti zodpovedných aktérov.** Pomenováva preto problémy, navrhuje ciele v postupe riešení a možnosti financovania v oblastiach vzdelávanie, zamestnanosť, bývanie, zdravie, interetnické vzťahy.

⁵ Dáta mesta Hlohovec boli vyžiadané od autorov Atlasu rómskych komunít pre Trnavský samosprávny kraj.

Zhrnutie

Oblasť	Problémy	Ciele	Možné opatrenia	Financovanie
Vzdelávanie	<ol style="list-style-type: none"> nízka vzdelanostná úroveň Rómov nízka predškolská zaškolenosť detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, najmä rómskych detí vysoký podiel rómskych detí zaradovaných do špeciálnej školy tzv. biely odliv (odchod nerómskych detí) zo základnej školy v Šulekove 	<ol style="list-style-type: none"> Zvýšenie predškolskej zaškolenosti chudobných a sociálne znevýhodnených detí, v 5. roku života aspoň na 80 percent a postupné zvyšovanie zaškolenia znevýhodnených detí od 3. roku života Podporiť začleňovanie znevýhodnených rómskych detí na základné školy tak, aby ich podiel dosahoval maximálne 20 percent na jednotlivých základných školách. Podporiť začleňovanie detí so zdravotným znevýhodnením do bežného vzdelávacieho prúdu Cielene podporiť prestup rómskych detí na 3 a 4-ročné odbory stredných škôl, ktoré pripravujú v odboroch žiadúcich na trhu 	<ul style="list-style-type: none"> oslobodiť deti v hmotnej núdzi alebo rodiny žijúce pod hranicou chudoby od akýchkoľvek poplatkov za materskú školu, zvýšiť informovanosť o dôležitosti predškolskej výchovy, ako aj praktických otázkach spojených s navštevovaním materskej školy v sociálne znevýhodnených rodinách cielene naplánovať zaraďovanie detí zo znevýhodnených rodín do materských škôl cielene zabezpečiť účasť rómskych a iných sociálne znevýhodnených rodičov na dňoch otvorených dverí v materských školách v rámci menších obecných služieb zapojiť rodičov v hmotnej núdzi do odprevádzania detí do škôlok tak, aby bola zabezpečená ich pravidelná účasť cielene podporovať naplánovaný nábor rómskych detí do základných škôl vytvoriť efektívnu komunikáciu školy so znevýhodnenými rodičmi ako podporné opatrenie poskytnúť podporné opatrenie sociálne znevýhodneným žiakom formou doučovania podporiť zavádzanie inovatívnych vyučovacích stratégií na ZŠ, najmä ZŠ Šulekovo na základných školách začať s kariérom poradenstvom a informovanosťou o stredných školách už pomerne 	<ul style="list-style-type: none"> Štrukturálne fondy , štátny rozpočet, podporné rozpočet mesta

		práce v Hlohovci a širšom okolí (napríklad v hutníctve, automobilovom priemysle, farmakológii alebo administratívne)	v predstihu, napríklad od 6. a 7. ročníka s osobitným prihliadnutím na situáciu detí zo sociálne znevýhodneného prostredia <ul style="list-style-type: none"> V spolupráci so strednými školami, zabezpečiť cielené informovanie o stredoškolskom štúdiu (význame, možnostiach uplatnenia, nákladoch a podobne), najmä v sociálne znevýhodnených komunitách 	
Zamestnanosť	1. vysoká nezamestnanosť Rómov v dôsledku nedostatočného vzdelania, diskriminácie a rodových očakávaní	1. Zvýšiť zamestnateľnosť sociálne znevýhodnených a (aj rómskych) uchádzačov o zamestnanie na miestnom a regionálnom trhu práce	<ul style="list-style-type: none"> terénna sociálna práca programy rekvalifikácie v spolupráci s významnými zamestnávateľmi prepojenie odpracovania dávky v hmotnej núdzi a teda menších obecných služieb s možnosťami trvalého zamestnania 	<ul style="list-style-type: none"> aktívne politiky trhu práce (štátny rozpočet), európske štrukturálne zdroje
Bývanie	<ol style="list-style-type: none"> Nízka kvalita bývania najmä v sociálne znevýhodnenej lokalite v meste Hlohovec (nevyhovujúce zdravotné štandardy a vysoká hustota obyvateľov) Neschopnosť sociálne znevýhodnených rodín, najmä rómskych samostatne riešiť bývanie nízky štandard bývania niektorých sociálne znevýhodnených rodín v m.č. Šulekovo 	<ol style="list-style-type: none"> vytvorenie možnosti sociálneho bývania pre znevýhodnené rodiny, s prvkami priestupnosti s prihliadnutím na situáciu rómskych rodín v marginalizovaných koncentráciách Zlepšenie kvality bývania v existujúcom prostredí so zapojením cieľovej skupiny ako príprava na postupný prechod do sociálneho bývania 	<ul style="list-style-type: none"> Dlhodobé <ul style="list-style-type: none"> vytváranie možností sociálneho nájomného bývania na princípe sociálneho znevýhodnenia s podporou sociálnej terénnej práce a nastavení prísnych, ale splniteľných podmienok aj pre najohrozenejšie skupiny. Krátkodobé <ul style="list-style-type: none"> vo vzťahu k vylúčenej lokalite v meste Hlohovec, zvýšenie účasti Rómov na riešení vlastnej bytovej situácie, odstránenie havarijného stavu, zlepšenie podmienok bývania a zabezpečenie ich udržiavanie nájomníkmi pod 	<ul style="list-style-type: none"> Európske štrukturálne zdroje, Štátny fond rozvoja bývania

	<p>4. nepriaznivé životné podmienky obyvateľov mesta žijúcich v blízkosti vylúčených komunit</p> <p>5. nepriaznivá verejná mienka spájaná najmä s obyvateľmi lokality vylúčenej lokality v meste a celkovo s rómskou komunitou, ktorá bude výrazne zaťažovať sťažovať začleňovanie v oblasti bývania</p>	<p>vyššieho štandardu</p>	<p>dohľadom terénnych domovníkov</p> <ul style="list-style-type: none"> - vytvorenie domového poriadku a pravidiel spolunažívania, na ktorých dodržiavanie bude dohliadať určený terénny domovník. Dodržiavanie poriadku a pravidiel bude priaznivo hodnotené pri schvaľovaní prihlášky o sociálne bývanie. - Organizácia pravidelných bytových schôdzí domovníkom, správcom domu a terénnymi sociálnymi pracovníkmi - Zlepšenie bytových podmienok vo vylúčenej lokalite (zozbieranie a vyvezenie odpadu, upratovanie okolitých plôch, deratizácia, dezinfekcia a dezinfekcia, oprava strechy, padajúcej steny a stropu na viacerých miestach) - nainštalovanie prístupu k pitnej vode čipovou kartou, ktorú si budú môcť obyvatelia nabiť na mestskom úrade za asistencie terénneho domovníka 	
Zdravie	<p>1. nepriaznivý zdravotný stav marginalizovaných Rómov, zvýšené riziko infekcií ohrozujúcich najmä deti v prostredí vylúčenej lokality v meste.</p>	<p>1. Prispieť k zlepšeniu zdravotného stavu sociálne znevýhodnených skupín, najmä marginalizovanej rómskej komunity</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vyššie uvedené opatrenia v oblasti bývania a vzdelávania • podpora činnosti asistenta zdravotnej osvetly 	<ul style="list-style-type: none"> • Asistent zdravotnej osvetly bude koordinovaný aj financovaný príspevkovou organizáciou Ministerstva zdravotníctva Zdravé regióny

Inter-etnické vzťahy	<ol style="list-style-type: none"> 1. nepriaznivé interetnické vzťahy 2. nepriaznivé intra-etnické vzťahy (v rámci rómskej komunity) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zlepšiť inter aj intra etnické vzťahy v meste Hlohovec 	<ul style="list-style-type: none"> • Programy vzdelávania na školách • Besedy, workshopy, diskusie, organizácia spoločných podujatí 	<ul style="list-style-type: none"> • Štátny rozpočet, súkromné nadácie, rozpočet mesta
Inštitucionálne zastrešenie	<ol style="list-style-type: none"> 1. nedostatočné odborné, koordinačné a administratívne kapacity potrebné na zavádzanie <i>Politiky mesta</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vytvorenie dostatočných odborných, personálnych a administratívnych kapacít potrebných na realizáciu opatrení <i>Politiky mesta</i>, jej priebežné monitorovanie a revíziu 	<ul style="list-style-type: none"> • realizácia vzdelávania pre pracovníkov mesta a školských zariadení • realizácia študijnej cesty do úspešných obcí v oblasti začleňovania Rómov • integrovanie agendy začleňovania sociálne znevýhodnených skupín a Rómov do kompetencií Odboru spoločenských služieb • integrovanie agendy začleňovania sociálne znevýhodnených skupín, vrátane Rómov do Komisie zastupiteľstva sociálnej, bytovej, vzdelávacej a zdravotnej pri MsZ 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpočet mesta Hlohovec

2. Princípy a cieľová skupina

Princípy *Politiky mesta* by mali odrážať **základné princípy vládnej stratégie NRIS**, ktoré sú premietnuté aj do nastavenia operačných programov, najmä Operačného programu ľudské zdroje na roky 2014 - 2020, ktorý je najdôležitejším zdrojom finančnej podpory pre začleňovanie Rómov kombinujúc zdroje Európskeho sociálneho fondu (ESF) a Európskeho regionálneho a rozvojového fondu (ERDF).

Základné princípy - „TRI D“

- **Destigmatizácia** – tvorba politík musí smerovať k tomu, aby ľudia neboli posudzovaní na základe pripisovaných znakov pochádzajúcich z negatívnych stereotypov. To znamená, aby členovia tzv. negatívne onálepkovaných menšín boli posudzovaní individuálne, nie na základe skupinových predsudkov. Destigmatizácia by mala podľa vládnej stratégie prebiehať tak v rovine inštitucionálnej (teda napríklad prístupe úradníkov, učiteľov a podobne), ako aj v rovine medziľudského správania.
- **Desegregácia** - znamená odstránenie skupinovej diskriminácie, ktorá sa prejavuje napríklad zoskupovaním určitých osôb v určitom geografickom alebo sociálnom priestore a prehĺbuje sociálnu izoláciu (v školstve či bývaní). Opatrenia verejnej správy by mali smerovať k jej odstraňovaniu.
- **Degetoizácia** - getoizácia je proces kedy postihnutá skupina hľadá miesto, kde ju nikto nebude odsudzovať ani ohrozovať pričom takéto miesta sú zväčša tie, kde sa nezdržiavajú ľudia z väčšinovej populácie. Podľa vládnej stratégie, proces degetoizácie vyžaduje prerušenie postupného priestorového vylučovania skupiny.

Navrhovaný prístup mesta pri začleňovaní znevýhodnených skupín najmä Rómov je v súlade s európskym pravidlom, že opatrenia zamerané na začleňovanie Rómov majú byť na nich **cielené explicitne, ale nie sú výlučnou cieľovou skupinou**.⁶ To znamená napríklad, že mesto bude informovať o podmienkach predškolskej výchovy štandardnými spôsobmi, pričom v prípade Rómov ako aj iných sociálne znevýhodnených rodín môže využiť dodatočné informovanie sociálnymi terénnymi pracovníkmi.

⁶ Common basic principles on Roma Inclusion, pozri v **COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS STEPS FORWARD IN IMPLEMENTING NATIONAL ROMA INTEGRATION STRATEGIES**, * COM/2013/0454 final

V zmysle NRIS pri zavádzaní jednotlivých opatrení, treba rešpektovať **princíp zákonnosti** – to znamená prijímanie politík v súlade s platnými právnymi predpismi Slovenskej republiky, právom Európskych spoločenstiev ako aj medzinárodným právom. Dôležitý je tiež **princíp partnerstva**. Okrem spolupráce s relevantnými orgánmi ústrednej štátnej správy, na lokálnej úrovni je kľúčové vytváranie partnerstva so zainteresovanými subjektami tak orgánmi samosprávy, školami a školskými zariadeniami, ako aj inštitúciami štátnej správy alebo nimi zriaďovanými subjektami ako aj mimovládnyimi organizáciami. Intervencie by tiež mali vychádzať z odborných dát a postupov v rámci možností mesta.

Princíp rešpektovaníach subetnických charakteristík a intersekčný prístup - veľmi dôležité je pri politikách zohľadňovať vnútornú heterogenitu rómskej komunity žijúcu v Hlohovci. Osobitne je dôležité dbať nielen na stupeň sociálneho vylúčenia, ale najviac ohrozené skupiny v rámci týchto komunít, ktorými sú deti a mladiství, ženy a ľudia so zdravotným znevýhodnením. Ideálne, intervencie by mali zohľadňovať práve viacnásobné znevýhodnenie týchto skupín- napríklad životné podmienky v jednej z lokalít, predstavujú ešte väčšie riziko pre deti, ktoré sú výraznejšie ohrozené infekčnými ochoreniami. Rovnako tak aj napríklad skupina osamelých žien a matiek, ktoré čelia znevýhodneniu nielen ako Rómky, ale aj ako ženy.

Princíp participácie

Princíp účasti tých, ktorých sa rozhodnutie dotýka, v tomto prípade tak minority, ako aj väčšinového obyvateľstva sa postupne stáva kľúčovým pri tvorbe politík všeobecne. Rozhodnutia tak zodpovedajú „realite“, zvyšuje sa ich legitimita a rovnako šance, že budú lepšie implementované a prijímané, vrátane tých prvkov, ktoré nemusia byť natoľko populárne. Už pri príprave samotnej *Politiky mesta* sme dodržiavali tento princíp realizáciou konzultácií s členmi a členkami znevýhodnenej skupiny. Vhodné je dodržiavať takýto prístup aj pri prijímaní konkrétnych opatrení. Samozrejme rešpektujúc existujúce administratívne kapacity mesta. **Účasťou samotnej cieľovej skupiny na riešení svojej situácie, Politika mesta smeruje k zvyšovaniu zodpovednosti a schopnosti zlepšiť si svoju situáciu.**

Pri nastavovaní verejných politík je dobrou praxou vymedziť ciele na základe merateľných

kvantitatívnych ukazovateľov. Na úrovni mesta však nemáme presné dáta, na základe ktorých by bolo možné presne merať progres. Napriek tomu pri jednotlivých oblastiach, politika formuluje na základe dát z atlasu a mapingu aspoň približnú východiskovú situáciu aj kvantitatívne a navrhuje ciele v určitých časových horizontoch.

Cieľové skupiny

Politika mesta Hlohovec by mala byť zameraná na viacero cieľových skupín podľa typov znevýhodnenia, ako aj samotných opatrení:

- obyvateľov mesta, ktorí čelia sociálnemu znevýhodneniu,
- obyvateľov mesta, ktorí sú znevýhodnení v dôsledku toho, že ich okolie považuje za Rómov,⁷
- obyvateľov mesta, ktorí sú znevýhodnení v dôsledku toho, že ich okolie považuje za Rómov a sú súčasne sociálne znevýhodnení,
- príslušníkov väčšinovej populácie, ktorých sú znevýhodňovaní v dôsledku neriešenia situácie znevýhodnených skupín napríklad v oblasti bývania či vzdelávania,
- všeobecná verejnosť

⁷ **Terminologická poznámka:** Politike mesta používa termín Róm, resp. Rómka alebo Rómovia. V bežnej reči sa medzi majoritnou a aj samotnou menšinovou populáciou možno stretnúť s používaním označenia Cigán, resp. Cigánka alebo Cigáni. Toto pomenovanie nie je rómskym slovom. Ide o nesprávne označenie Rómov majoritnou populáciou, ktorá si ich v 14. storočí po ich príchode do Európy z Indie nesprávne asociovala s herektickou sektou Atsiganoi z Malej Ázie.⁷ Označenie Cigán získalo najmä negatívne asociácie, čo potvrdzuje aj používanie slova „cigán“ resp. slovesa „cigániť“ v slovenskom jazyku ako synonymum klamania. Naopak slovo Róm je z rómskeho jazyka a znamená rómsky muž. Medzinárodné rómske hnutie, podobne ako inštitúcie EÚ či Rady Európy uprednostňujú používanie výrazu Rómovia keďže je stratégiou oslobodenia sa od negatívnych stereotypov. Z týchto dôvodov sme pri formulovaní stratégie zvolili termín Róm tak ako sa používa na národnej aj medzinárodnej úrovni. A to aj napriek tomu, že niektorí členovia menšiny používajú pri seba identifikácii slovo Cigán, resp. Cigáň.

3. Rómski obyvatelia mesta Hlohovec

Podľa údajov z Atlasu Rómskych komunít z roku 2013, bývalo v Hlohovci približne **560 obyvateľov rómskeho pôdu**. Presnejšie obyvateľov, ktorých okolie považovalo za Rómov na základe pripísanej etnickej identity. Z toho približne **150 žilo integrovane medzi majoritnými obyvateľmi obce**. Okolo **500 obyvateľov žilo v dvoch väčších koncentráciách** – v centre mesta a v mestskej časti Šulekovo. Podľa údajov v Atlase približne 30 rómskych obyvateľov žilo v tom čase mimo Hlohovca, konkrétne v Českej republike. Podľa odhadov z mapovania, ktoré prebehlo k príprave tejto *Politiky mesta* bol počet Rómov v koncentráciách v meste okolo cca 100 - 120 obyvateľov. Podiel Rómov v meste tak dosahuje pravdepodobne počet okolo 600 osôb a predstavuje **približne 3 percentá** celkového obyvateľstva mesta.

Podobne ako na celoštátnej úrovni je podiel novonarodených rómskych detí mierne vyšší ako podiel Rómov žijúcich v meste. V roku 2011 tvorili novonarodené deti približne 6 percent. Súčasne so zvyšujúcou sa životnou úrovňou Rómov a stupňom ich začlenenia sa znižuje pôrodnosť. Stredná dĺžka života marginalizovaných Rómov je však výrazne nižšia a odhaduje sa o 6 - 9 rokov menej v porovnaní s majoritnou populáciou.⁸

Rómovia žijúci v Hlohovci sú **vnútorne rôznorodou komunitou** – tvoria ju najmä dve podskupiny - slovenskí Rómovia – **Rumungri** žijúci prevažne v mestskej časti Šulekovo, integrovane v Hlohovci a **Olašskí Rómovia** žijúci v Hlohovci. Rumungrovia sú najpočetnejšou rómskou skupinou na Slovensku tvoriacu spolu s maďarskými Rumungrami asi 90 percent Rómov. Na Slovensku žili už približne od 15. storočia usadených spôsobom života. Dialekt rómskeho jazyka, ktorí používajú je najviac ovplyvnený slovenským jazykom. Olašskí Rómovia sú potomkovia rómskych otrokov z Rumunska, ktorí prišli na územie dnešného Slovenska koncom 19. storočia. Do 50. rokov 20. storočia žili prevažne kočovným spôsobom života kedy bol oficiálne zakázaný. Olašskí Rómovia používajú iný dialekt rómčiny ako Rumungrovia. Sú považovaní za najtradičnejšiu skupinu, ktorá dodržiava aspekty rómskeho zvykového práva Romania, udržiavaným rómskymi súdmi. Elementy zvykového práva si Olašskí Rómovia žijúci v Hlohovci udržali dodnes, aj keď presnejšie poznanie by vyžadovalo hlbšie skúmanie.

Pri prijímaní mestských politík je však veľmi dôležité rešpektovať túto vnútornú heterogenitu a nepriaznivé interetnické vzťahy medzi týmito komunitami. Podobne ako pri rómsko-nerómskych vzťahoch by bolo vhodné zamerať sa na prekonávanie aj takýchto vzájomných vnútro-etnických predsudkov. V Hlohovci žijú tiež sociálne znevýhodnené rodiny v ubytovni na Mierovej ulici.

⁸ Pozri prehľad dát napríklad týkajúcich sa strednej dĺžky života ako aj detskej úmrtnosti v Jarmila Lajčáková, *Implementation of the National Roma Integration Strategy and Other National Commitments in the Field of Health: Slovakia* (Brussels: IOM, 2015) s. 14 a nasled., dostupné na https://publications.iom.int/system/files/pdf/nris_slovakia.pdf

Pri vytváraní politik mesta je dôležité prihliadať nielen na stupeň vylúčenia jednotlivých obyvateľov týchto komunit, ako aj spomínanú vnútornú rôznorodosť a vzťahy medzi komunitami.

4. Opatrenia Politiky mesta

4.1 Oblasť vzdelávania

Hlavné problémové oblasti:

1. nízka vzdelanostná úroveň Rómov a mimoriadne vysoký podiel rómskych detí navštevujúcich špeciálnu školu

2. veľmi nízka predškolská zaškolenosť rómskych detí

3. odchod nerómskych detí zo ZŠ v mestskej časti Šulekovo

1. Nízka vzdelanostná úroveň Rómov a mimoriadne vysoký podiel Rómov v špeciálnom školstve

Pri zvažovaní potrebných intervencií zo strany obce je dôležité upriamiť pozornosť na vzdelanostnú štruktúru Rómov žijúcich v Hlohovci, **ktorá podľa dát v Atlase výrazne zaostáva aj za situáciou Rómov v SR na celoštátnej úrovni**. Podľa dát z Atlasu je **mimoriadne vysoký podiel Rómov**, ktorí sú mimo školského systému a **majú ukončenú špeciálnu školu** (120 osôb). Podiel **18 % rómskych obyvateľov** z odhadov v čase zberu dát pre Atlas, vrátane tých, ktorí sú ešte v školskom systéme je najmenej **štvornásobne vyšší ako je celoslovenský priemer**. Treba podotknúť, že aj celoslovenský priemer je považovaný za neprimerane vysoký.⁹ Vysokú školu mali v čase zberu dát ukončenú len dvaja Rómovia a len deviatí mali ukončené stredoškolské vzdelanie, pričom len sedem študentov rómskeho pôvodu z Hlohovca navštevovalo strednú školu. Základné vzdelanie malo ukončených 80 obyvateľov a 320 obyvateľov rómskeho pôvodu nemalo ukončené ani základné vzdelanie (vrátane detí, ktoré boli v tom čase v školskom systéme).

Už niekoľko generácií rómskych detí z vylúčenej lokality v meste Hlohovec podľa ich tvrdenia navštevovalo výlučne špeciálnu školu. Počas stretnutí s väčšinou rodín, žiadne dieťa nenavštevovalo bežnú základnú školu. Samotní Rómovia považovali špeciálnu školu za „svoju“. Podľa rodičov, častým dôvodom zaradenia do špeciálnej školy bola nedostatočná znalosť slovenského jazyka, keďže ich materinským jazykom je rómčina. Žiadne dieťa nenavštevovalo materskú školu, kde by si mohlo osvojiť slovenský jazyk.

⁹ Podľa posledných reprezentatívnych dát pripravených Rozvojovým programom OSN v približne rovnakom čase ako bol realizovaný zber z Atlasu rómskych komunít bol podiel **Rómov, ktorí boli už mimo vzdelávacieho systému** s ukončeným základným vzdelaním v celoslovenskom **priemere 4.7 %**. UNDP, Správa o životných podmienkach rómskych domácností (Bratislava: UNDP, 2012) s. 92, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/undp-sprava-2010_na-web.pdf.

Neznalosť slovenského jazyka nie je možno považovať za právny dôvod na zaradenie do vzdelávacieho variantu špeciálnej školy. Podľa tvrdení riaditeľky špeciálnej školy všetky deti boli riadne vyšetrené. Podľa jej názoru dôvodom vysokého podielu rómskych detí v špeciálnej škole bol vyšší stupeň inbrídingu (manželských zväzkov medzi príbuznými) v jednej z rómskych komunít.

Takéto vysvetlenie nadpriemerného zaraďovania Rómov do špeciálnej školy sa objavilo aj v stanovisku Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v reakcii na konanie Európskej komisie za porušenie rasovej smernice z apríla 2014. Toto kritizované stanovisko ministerstva sa opieralo o článok z roku 2010, ktorý sa avšak odvolával na viac ako 30 rokov starý výskum pripravený na vzorke 444 olašských Rómov žijúcich v okolí Nitry.¹⁰ Podľa štúdie, ktorá je z roku 1987 v tejto skupine je výrazne vyššie percento manželstiev medzi príbuznými. Avšak podľa autorov samotnej štúdie dôsledkom takéhoto, v tom čase pozorovaného javu, je ochorenie metabolizmu spôsobujúce obezitu a ochorenie kongenitálny glaukom.¹¹ Ani jedno z týchto ochorení nie je mentálnym postihom a tak dôvodom na zaradenie do špeciálnej školy.

Potrebné je preto upriamiť pozornosť na spôsob zaraďovania do špeciálnej školy a ich testovanie. Podľa dostupných dátami podložených vysvetlení týkajúcich sa všeobecne praxe zaraďovania rómskych detí do špeciálnych škôl na Slovensku, rómske deti sú neoprávnene a nesprávne klasifikované ako mentálne postihnuté najmä v dôsledku nízkeho životného štandardu, sociálne znevýhodňujúceho prostredia, využitím nevhodných testov, ktoré neberú do úvahy toto znevýhodnenie ani ich odlišný materinský jazyk, z dôvodu diskriminácie alebo dokonca presadzovaním neetických záujmov zo strany špeciálnych škôl, keďže finančný normatív na dieťa v špeciálnej škole je rádovo 1.5 násobne vyšší ako v bežnej škole.¹²

2. Veľmi nízka predprimárna zaškolenosť rómskych detí

Predprimárna zaškolenosť rómskych detí v Hlohovci je veľmi nízka a významne zaostáva za celoslovenským priemerom. Aj ten je považovaný za neuspokojivý. Podľa údajov z Atlasu v roku 2011 navštevovalo škôl u len 5 rómskych detí, z toho len dve boli zo sociálne znevýhodneného prostredia.

¹⁰ Pozri napríklad Matúš Sloboda a Lucia Kováčová, „Vláda vysvetľuje segregovanie Rómov neoveriteľnými informáciami“, Denník N, blog, 10.jún 2015, dostupné na <https://dennikn.sk/156057/vlada-vysvetluje-segregovanie-romov-neoveritelnymi-informaciami/>

¹¹ Zdravotné problémy rómskeho etnika, Lekársky obzor 4/2010, dostupné na <http://www.lekarsky.herba.sk/lekarsky-obzor-4-2010/zdravotne-problemy-romskeho-etnika>

¹² Správa občianskej spoločnosti o implementácii Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 a revidovaného akčného plánu dekády na Slovensku (Budapest: Sekretariát dekády začleňovania Rómov, 2013) s. 50-51 a zdroje tam citované.

V čase realizácie mapingu k tejto *Politike mesta*, materskú školu v mestskej časti Šulekovo navštevovali len dve rómske deti – súrodenci, dvojčičky. Žiadne dieťa z vylúčenej lokality v meste materskú školu nenavštevovalo. Viacerí rodičia vyjadрили počas rozhovorov záujem o návštevu materskej škôlky pre svoje deti po dovŕšení predškolského veku. Avšak nemali poznatky o tom, čo je obsahom prípravy v materskej škole a ako to „tam funguje“. Podľa rozhovorov v materskej škole v Šulekove, rómski rodičia údajne nejavili záujem o škôlku. Celkovo však materské školy nerobili cieleňé opatrenie, napríklad individuálne návštevy a osvetu, aby zabezpečili zápis rómskych detí aspoň v predškolskom veku.

Na celoslovenskej úrovni pritom predškolská účasť rómskych detí dosahuje 53,1 % v porovnaní s 88,1 % u nerómskej populácie, ktorá žije v blízkosti vylúčených Rómov. Významné rozdiely sú aj v dĺžke navštevovania materskej školy. V prípade nerómov je to najčastejšie tri roky a viac. V prípade Rómov len jeden rok.¹³ Tento údaj zahŕňa aj rómske deti žijúce v segregovaných lokalitách. Je považovaný za mimoriadne neuspokojivý.¹⁴

Navštevovanie materskej školy je najvýznamnejším faktorom, ktorý pomáha predchádzať predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a zaradeniu do špeciálnej školy. ¹⁵ Podľa expertov by účasť znevýhodnených rómskych detí na vzdelávaní v materskej škole, ideálne už od troch rokov, výrazne zmiernila ich znevýhodnenie spojené s vyrastaním v sociálne znevýhodnenom prostredí, zaraďovaním do špeciálnych škôl, ale aj celkovo šancami na úspešné ukončenie základnej školy.¹⁶ Podľa výskumu nositeľa Nobelovej ceny

¹³ To znamená geograficky blízkej populácie. Výskum UNDP tak porovnáva situáciu marginalizovaných Rómov so situáciou nerómov, ktorí žijú v ich blízkosti tak, aby nebolo takéto porovnanie skresľované napríklad v dôsledku odlišných regionálnych možností. UNDP, Správa o životných podmienkach rómskych domácností (Bratislava: UNDP, 2012) s. 104, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/undp-sprava-2010_na-web.pdf.

¹⁴ European Commission, *Effective Roma Integration Measures in the Member States 2016, Assessing the Implementation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies and the Council Recommendation, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, COM (2016), 27 June 2016, s. 79.

¹⁵ Christian Bruggemann, *Roma education in comparative perspective: Findings from the World Bank/UNDP/EC regional survey* (UNDP: Bratislava, 2012) s. 76 a 78, dostupné na <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/Roma-Education-Comparative-Perspective-UNDP.pdf>

¹⁶ John Bennett, *Early Childhood Education and Care for Children from Disadvantaged Backgrounds: Findings from a European Literature Review and two case studies* (Brussels: EC Directorate- General for Education and Culture, 2012) s. 7, dostupné na http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/ecec-report_en.pdf

za ekonómiu Jamesa Heckmana, **investícia do kvalitného predškolského vzdelávania troj- až štvorročných detí z chudobných domácností sa niekoľko násobne spoločnosti vráti nielen v sociálnych výdavkoch, ale aj vo výdavkoch v zdravotníctve a to nielen ich, ich detí, ale aj ich vnúčať.** Podľa jeho najnovšieho výskumu je dokonca ešte efektívnejšie investovať do programov kvalitného vzdelávania, podporných a stimulačných programov od narodenia do piatich rokov.¹⁷ Dôležitosť predškolských intervencií potvrdzuje aj pozorovanie riaditeľky ZŠ Šulekovo, podľa ktorej by predškolská zaškolenosť výrazne uľahčila začlenenie do školského prostredia a zvýšila ich úspešnosť v škole.

3. Odchod nerómskych detí zo ZŠ Šulekovo

Je potrebné sa tiež zamerať na zvyšujúci sa podiel rómskych detí v **ZŠ Šulekovo**, ktorý momentálne dosahuje na základe pripísanej identity podiel okolo 45 percent. Na škole prebieha tzv. **biely odliv**, kedy si nerómski rodičia pre svoje deti volia školy mimo Šulekova. Podľa výpovedí riaditeľov z viacerých základných škôl v Hlohovci, dôvodom pre voľbu školy mimo Šulekova je práve prítomnosť rómskych detí. Podľa dostupných štúdií, **k bielému odlivu začína dochádzať, ak podiel rómskych detí dosahuje približne 20 percent.**¹⁸

Podiel rómskych detí na ostatných školách v meste je veľmi nízky a prítomnosť rómskych detí je ojedinelá. Podľa interviewovaných rómskych rodičov, zaradenie do inej ako špeciálnej školy je spájané s obavou, že ich deti budú v škole šikanované, nenájdu si medzi nerómskymi deťmi kamarátov a budú znevýhodnené kvôli nedostatočnej hygiene v dôsledku ich bytových podmienok. Riaditelia v rozhovoroch vyjadrili ochotu a záujem podporiť integráciu rómskych detí, poukazujúc však na potrebu zachovania ich nízkeho podielu z celkového počtu detí.

Vzdelávanie je jednou z najdôležitejších oblastí, v ktorých samospráva môže pomôcť pri začleňovaní Rómov. Marginalizované rómske komunity v Hlohovci žijú v začarovanom kruhu vylúčenia. Deti zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, ktoré nenavštevujú materskú školu majú výrazne nižšie šance uspieť na základnej škole a tiež výrazne vyššie riziko zaradenia do špeciálneho vzdelávacieho prúdu. Následne, nedokončenie

¹⁷ Emma Brown, A Nobel Prize winner says public preschool programs should start at birth, *Washington Post*, 12 December 2016, dostupné na https://www.washingtonpost.com/local/education/a-nobel-prize-winner-says-public-preschool-programs-should-start-at-birth/2016/12/11/2576a1ee-be91-11e6-94ac-3d324840106c_story.html?utm_term=.c537ecbf3107

¹⁸ Pozri napríklad v Norbert Szucs, *The success criteria of educational desegregation programs in multi-school settlements* (PhD thesis, University of Pecs, 2011).

základnej školy alebo zaradenie do špeciálnej školy fakticky znemožňuje prestup na strednú školu so vzdelávacím programom, ktorá by umožňovala získať kvalifikáciu potrebnú na uplatnenie sa na trhu práce, obzvlášť v tomto regióne. Mladí ľudia, ktorí končia školu bez základného alebo len so základným vzdelaním si v pomerne skorom veku zakladajú rodiny. Nemajú však ani vzdelanie ani sociálny kapitál na to, aby boli schopní sa osamostatniť a získať zamestnanie. Sú takmer výlučne odkázaní na dávky v hmotnej núdzi, príspevky na deti, prípadne občasnú nestabilnú prácu. Nemajú možnosť získať vlastné bývanie napríklad prostredníctvom hypotekárnych úverov. Zostávajú bývať u svojich rodičov či dokonca prarodičov. Dôsledkom je zvyšovanie hustoty ľudí žijúcich v už aj tak veľmi stiesnených podmienkach u svojich rodičov či dokonca prarodičov. Vysoká hustota obyvateľov zo znevýhodneného prostredia a s ňou spojené patológie znepríjemňujú život okolitým obyvateľom, ako aj rodinám, ktoré hľadajú únik a snažia sa „žiť inak“. Bytová situácia a nízke hygienické štandardy následne komplikujú začleňovanie do školských a predškolských zariadení. **Pri riešení tejto situácie je dôležité si uvedomiť, že napriek nedôvere a opodstatnenej frustrácii mnohých nerómskych obyvateľov Hlohovca, je to práve mesto, ktoré je v pozícii toho, aby dokázalo túto situáciu zmeniť.** Kľúčovým nástrojom je najmä vzdelávanie a cieľová skupina sociálne znevýhodnených, vrátane rómskych detí spolu s prenesením zodpovednosti na cieľovú skupinu za riešenie svojej situácie.

Ciele:

1. Zvýšenie predškolskej zaškolenosti sociálne znevýhodnených a chudobných detí a to obzvlášť Rómov, v 5. roku života aspoň na 80 percent a postupné zvyšovanie zaškolovania detí od 3. roku života.

Napĺňaním tohto cieľa už od školského roku 2017/2018 sa mesto Hlohovec efektívne pripraví tiež na zavádzanie povinnej predškolskej výchovy, ktorá je pre Trnavský samosprávny kraj plánovaná približne od roku 2020.¹⁹ Súčasne od 1.9.2018 v zmysle nových pravidiel financovania, štát bude obciam a mestám prispievať na vzdelávanie v materskej škole pre deti, ktorých rodiny sú v hmotnej núdzi.²⁰

Spôsoby realizácie:

- oslobodiť deti v hmotnej núdzi alebo rodiny žijúce pod hranicou chudoby od akýchkoľvek poplatkov za materskú školu (v súlade so štátnou školskou politikou)

¹⁹ Bezplatná povinná škôlka. Most –Híd chce zmeny v predškolskej príprave, SME, 24. 4. 2017, dostupné na <https://domov.sme.sk/c/20516112/bezplatna-povinna-skolka-most-hid-chce-zmeny-v-predskolskej-priprave.html#axzz4iSmk8M7n>

²⁰ § 1 ods. 1 a) zákon č. 597/2003 Z.z. o financovaní základných, stredných škôl a školských zariadení v platnom znení

- v spolupráci s terénnymi sociálnymi asistentmi, prípadne asistentmi v materských školách, **zvýšiť informovanosť rómskych rodičov** o dôležitosti predškolskej výchovy ako aj o praktických otázkach (časový rozvrh, platby, absencie, pravidlá návštevy škôlok a podobne),
- **cielene naplánovať zaradenie rómskych detí z marginalizovaných komunít do materských škôl**, ktoré sú v primeranej blízkosti od bydliska a po predchádzajúcich konzultáciách s rodičmi zorganizovať nábor a to tak, aby podiel rómskych detí nepresahoval 20 percent a nedošlo k bielemu odlivu. Mesto by malo presne zmapovať deti, ktoré sú vo veku nad 3 roky a žijú vylúčených lokalitách. V spolupráci s terénnymi pracovníkmi, rodičmi a vedením materských škôl naplánovať ich zaradovanie do materských škôl.
- s pomocou terénnych sociálnych pracovníkov prípadne pracovníkov komunitného centra, cielene zabezpečiť účasť rómskych rodičov na dňoch otvorených dverí v materských školách,
- v rámci menších obecných služieb, **zapojiť rodičov, ktorí majú povinnosť si odpracovávať dávku v hmotnej núdzi alebo v rámci aktivačného príspevku do odprevádzania detí** do materských škôl tak, aby bola zabezpečená ich pravidelná účasť.

2. Podporiť začleňovanie rómskych detí vo vzdelávaní na základných školách. Podporiť začleňovanie znevýhodnených rómskych detí na základné školy tak, aby ich podiel dosahoval cca 10 percent a maximálne 20 percent na jednotlivých základných školách. Podporiť začleňovanie detí zo zdravotným znevýhodnením do bežného vzdelávacieho prúdu.

Spôsoby realizácie:

Ako sme uviedli vyššie, hranica kedy začne dochádzať k tzv. bielemu odlivu nerómskych detí je, keď podiel rómskych detí dosahuje okolo 20 percent.²¹ V prvom rade je dôležité plánovať zaradovanie rómskych detí z vylúčenej lokality v Hlohovci, prípadne aj z mestskej časti Šulekovo, v počtoch, ktoré umožňujú relatívne bezproblémové začlenenie do základných škôl, ktoré sú v dostupnosti týchto lokalít (najmä Základná škola M. R. Štefánika a ZŠ Koperníkova, prípadne ZŠ Podzámska). Podľa odhadov sa každoročne v Hlohovci sa narodí približne 10 až 20 rómskych detí ročne, čo je na úrovni približne 6 percent všetkých detí. Takýto podiel by mal umožňovať bezproblémové začleňovanie pod hranicou 20 percent. V procese začleňovania je potrebné sa zamerať tak na samotný nábor rómskych detí do bežných základných škôl v úzkej komunikácii s rodičmi, ako aj poskytnutie

²¹ Samozrejme nemusí tomu tak byť vždy, ako potvrdzuje príklad Základnej školy v Spišskom Hrhove, kde podiel rómskych detí dosahuje viac ako 50 percent, pričom základná škola rómske deti nesegreguje napríklad umiestňovaním do samostatných tried či pavilónov a podobne.

podporných opatrení po nastúpení na základnú školu. Najmä tí, ktorí neabsolvovali predškolskú výchovu, respektíve ju absolvovali pomerne krátko pred nástupom do školy, môžu byť znevýhodnení nedostatočnou znalosťou vyučovacieho jazyka, ako aj iných zručností a poznatkov.

Navrhujeme preto:

- cielene **podporovať naplánovaný nábor rómskych detí do základných škôl** v spolupráci s terénnymi sociálnymi pracovníkmi a samotnými rómskymi rodičmi. Súčasťou by mala byť osвета ohľadom rizík spojených so zaraďovaním do špeciálneho výchovno-vzdelávacieho prúdu a podmienok testovania.
- vytvoriť efektívnu komunikáciu školy s rodičmi ako podporné opatrenie napríklad vytvorením **funkcie komunitného mediátora**, ideálne z komunity – mohol by fungovať najskôr pre viaceré školy a postupne v každej škole ideálne. Mediátor by mohol pôsobiť aj na školách a monitorovať prípady „šikany“, dochádzku a otázky spojené s akademickým prospechom.
- poskytnúť **podporné opatrenie znevýhodneným žiakom formou doučovania** – spôsobov je viacero, napríklad v pripravovanom komunitnom centre alebo pomocou asistentov v školách. Ideálne by bolo vhodné vytvoriť napríklad dobrovoľnícky program pre študentov v spolupráci s Pedagogickou fakultou UKF v Nitre alebo TU v Trnave (s takýmito programami majú skúsenosti mimovládne organizácie ako je Človek v tísni na Slovensku a v ČR. Je možné nadviazať spoluprácu prípadne s nejakou miestnou mimovládnu organizáciou, ktorá by bola ochotná prijať know-how v tejto oblasti. Takáto organizácia môže vytvoriť dobrovoľnícky program s budúcimi učiteľmi a organizovať podporné doučovacie skupiny na školách alebo doučovanie žiakov doma).

V ZŠ Šulekovo už k odlivu nerómskych detí dochádza. Podiel rómskych detí dosahuje 45 percent. Vzhľadom na náročnosť cestovania do Hlohovca spojenú s dopravnou situáciou v meste a cieľom zachovania komunitného života v tejto mestskej časti, ktorého súčasťou je miestna škola, navrhujeme sa v prvom rade pokúsiť o zvrátenie bieleho odlivu. Okrem zvyšovania predškolskej zaškolenosti znevýhodnených rómskych detí navrhujeme:

- podporiť **zavádzanie inovátnych vyučovacích stratégií**. Jednou z overených stratégií na Slovensku z prostredia marginalizovaných rómskych komunít je Feuersteinova metóda inštrumentálneho učenia²², ktorá by mohla zatriktívniť vzdelávanie pre všetky deti a zvýšiť kvalitu školy. Ide o metódu, ktorá pomôže žiakom prekonať znevýhodnenie

²² Detailnejšie o skúsenostiach s touto metódou združenia ETP Slovensko pri začleňovaní marginalizovaných rómskych detí tu: <http://etp.sk/ucime-sa-ucit-sa/>

spôsobené sociálnym prostredím a nedostatočnou predškolskou výchovou tým, že výrazne zlepši ich schopnosti sa učiť. Keďže sa jedná o metódu, ktorá je efektívna aj pri pomoci seniorom trpiacim stareckou demenciou alebo Alzheimerom, učitelia, ktorí by prešli tréningom by mohli využiť toto know-how a napríklad poskytovať hodiny takýchto pamäťových tréningov a tréningov aj takejto cieľovej skupine. Takýmto spôsobom možno prispieť k vytváraniu ZŠ Šulekovo ako jedného z dôležitých komunitných centier mestskej časti.²³

3. Cielene podporiť prestup rómskych detí na 3 a 4-ročné odbory stredných škôl, ktoré pripravujú v odboroch žiaducich na trhu práce v Hlohovca a širšom okolí (napríklad v hutníctve, automobilovom priemysle, farmakológii alebo administratíve)

Spôsoby realizácie:

Prestup detí a mládeže zo sociálne znevýhodneného prostredia celkovo, nielen z rómskych komunít, na stredné školy môže byť náročnejší z viacerých dôvodov ako je nielen slabé finančné zázemie, ale aj slabá podpora zo strany rodín či nedôvera vo vlastné sily. Pri neexistencii cieľenej podpory a kariérneho poradenstva zo strany základných aj stredných škôl, môže dôjsť k predčasnému ukončovaniu školskej dochádzky a zaradovaniu napríklad na dvojročné odbory s nízkymi šancami uplatniť sa na trhu práce. Investície do predchádzajúcej prípravy detí a rozvoja ich potenciálu sa tak môžu zmariť. Preto navrhujeme:

- na základných školách **začať s kariérnym poradenstvom a informovanosťou o štúdiu** na stredných školách v dostatočnom predstihu, napríklad od 6. a 7. ročníka. Pri príprave možno využívať metodické príručky zamerané na prípravu detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.²⁴ Prípravu môžu zabezpečovať výchovní poradcovia prípadne v spolupráci s terénnymi sociálnymi pracovníkmi, ktorí bližšie poznajú situáciu v rodinách.
- v spolupráci so strednými školami, **zabezpečiť cieľené informovanie o stredoškolskom štúdiu (význame, možnostiach uplatnenia, nákladoch a podobne) najmä v sociálne znevýhodnených komunitách**. Na tento druh osvedy možno využiť napríklad komunitných mediátorov v škole, ako sme navrhli vyššie.

²³ Školenie v tejto metóde v prvom základnom stupni trvá približne 2 týždne a stojí cca 400 euro na osobu. Na Slovensku nie je certifikované centrum na takéto tréningy, ale možno využiť centrá, ktoré sídlia v Prahe, v Českej republike. Školenia ponúka napríklad Katedra psychológie Pedagogickej Fakulty Karlovej Univerzity <http://kps.pedf.cuni.cz/index.php?p=138>

²⁴ Príklad príručky, ktorú možno využívať: <http://cvek.sk/wp-content/uploads/2015/12/Peter-Dral-Vyrovnavame-sance-web.pdf>

- podporiť stredné školy v tom, aby ponúkali mentoringové a tutorinové programy pre sociálne znevýhodnených a rómskych študentov tak, aby nedochádzalo k predčasnému ukončovaniu dochádzky.²⁵

Možnosti financovania programov vzdelávania

Štrukturálne fondy EÚ

Predškolská výchova:

Mesto Hlohovec je zaradené medzi tzv. 150 lokalít s najmenej rozvinutými rómskymi komunitami. Mesto tak môže čerpať európske zdroje zjednodušeným spôsobom v rámci intervencií tzv. balíka Take away balíka, ktoré je realizované formou národných projektov, z Operačného programu Ľudské zdroje – Prioritná os 5: Integrácia marginalizovaných rómskych komunít. Národné projekty administruje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.

Ide o tzv. soft opatrenia, teda nie investície do infraštruktúry, ktoré preplácajú náklady na prácu a podporné programy: terénna sociálna práca, personál komunitných centier, asistencia pri legalizácii pozemkov a predškolská výchova. Program predškolskej výchovy, podľa najaktuálnejších informácií, bude spočívať vo finančnej podpore nasledovných pozícií: asistent učiteľa, odborný zamestnanec (ideálne špeciálny pedagóg, sociálny pedagóg, školský psychológ alebo logopéd). V materskej škole by mal pôsobiť tzv. inkluzívny tím zložený z riaditeľky, učiteliek, zástupcov mesta a rodičov. Cieľom pôsobenia tohto tímu má byť pretváranie školského prostredia tak, aby vytváralo podnetné prostredie pre všetky deti za pomoci úzkej spolupráce s rodinami. Špeciálna pozornosť by mala byť venovaná zavádzaniu stimulačných programov.

Podmienkou účasti je zapojenie materskej školy, ktorú navštevuje minimálne 5 detí z marginalizovaných rómskych komunít. V prípade Hlohovca je to MŠ Ľudmily Podjavorinskej v mestskej časti Šulekovo. Momentálne je schválený projektový zámer a podľa vyjadrenia úradu splnomocnenca, program by mal začať pravdepodobne v priebehu roka 2017, pričom doba plánovanej realizácie je do októbra 2019. Nasledovať by mal ďalší trojročný cyklus podpory.

Podobné intervencie by boli žiadúce aj v materských škôlkach v Hlohovci, do ktorých budú začleňované rómske deti z vylúčenej lokality v meste. Avšak keďže takáto podpora by bola finančne nákladná, bolo by možné aspoň zdieľať aspekty know-how, ktoré získala MŠ Podjavorinskej, napríklad akceleračné programy.

²⁵ Veľký program ponúka Rómsky vzdelávací fond, viac informácií:

<http://www.romaeducationfund.hu/news/ref/stipendijny-program-pre-romskych-studentov-studentky-strednych-skol>

Základné školy:

Základné školy, ktoré navštevujú žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia by sa mohli uchádzať o podporu cez národné projekty alebo cez dopytovo orientované projekty financované z OP Ľudské zdroje – prioritná os 1. V čase prípravy tohto materiálu bol už uzavretý výber škôl do národného projektu Škola otvorená všetkým, ktorú koordinuje Metodicko- pedagogické centrum v Prešove a je pokračovateľom projektov MRK1, MRK2 a Prined, ktoré poskytovali financovanie pomocného personálu ako aj celodenných výchovných aktivít.²⁶ Možno však predpokladať, že takýto program bude nasledovať po skončení Škola otvorená všetkým, t.j. v roku 2020. Aktuálnejšie sú preto zrejme dopytovo orientované výzvy z Prioritnej osi Vzdelávanie ako je „V ZŠ úspešnejší“, do ktorej sa prihlásila ZŠ v Šulekove. Očakávať možno ďalšie výzvy z OP Ľudské zdroje, z prioritnej osi 1 ale aj prioritnej osi 5 na dopytovo orientované projekty zamerané na desegregáciu.

Prechod na stredné školy a podpora stredoškolského vzdelávania rómskej mládeže

V rámci OP Ľudské zdroje Prioritná os 5, pripravuje sprostredkovateľský orgán na Ministerstve vnútra, výzvu k cieľu 5.1.1. zameranú na poskytovanie tútorskej a mentorskej podpory a štipendijného programu. Výzva s alokáciou 5 milión eur, by mala byť vyhlásená v krátkom čase.²⁷

Štátny rozpočet

Malú dotačnú schému má k dispozícii aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktoré každoročne vyčleňuje finančné prostriedky na rozvojové programy na školách, zamerané aj na začleňovanie sociálne znevýhodnených žiakov. Informácie sú dostupné tu:

<https://www.minedu.sk/rozpis-financnych-prostriedkov-vyclenenych-v-rozpocte-sekcie-regionalneho-skolstva-na-rozvojove-projekty-v-roku-2017/>
<https://www.minedu.sk/data/att/11466.pdf>

4.2 Oblasť zamestnanosti

Hlavné problémové oblasti:

1. vysoký podiel nezamestnaných Rómov najmä z vylúčených lokalít, obzvlášť žien, z dôvodu nízkej kvalifikácie a neschopnosti nájsť si trvalé zamestnanie ako aj diskriminácie na trhu práce

²⁶ Viac informácií je tu: <http://www.mpc-edu.sk/node/3265>

²⁷ http://www.minv.sk/swift_data/source/mvsv_a_eu/oplz/harmonogram_vyziev/IHV%2001-12%202017_verzia%2002.pdf

Vysoký podiel nezamestnaných Rómov najmä z vylúčených lokalít, obzvlášť žien

Podľa údajov z Atlasu rómskych komunít bolo v Hlohovci k 31.12.2013 približne 200 registrovaných nezamestnaných Rómov. Tvorili tak približne 18 percent zo všetkých registrovaných nezamestnaných. Z mapovania u cieľovej skupiny, ako aj zamestnancami mesta sa dá predpokladať, že podiel je ešte vyšší, keďže niektorí nemusia byť oficiálne registrovaní ako nezamestnaní. Častejšie ako stabilná práca sa objavujú príležitostné práce, tzv. fušky najmä v stavebníctve alebo obchodovanie s drobným tovarom.

Dôvody:

Nízka kvalifikácia a diskriminácia

Z rozhovorov tak so zástupcami mesta, ako aj so samotnými nezamestnanými vyplynulo, že najzásadnejším dôvodom ich nezamestnanosti je nízke resp. nedostatočné vzdelanie a kvalifikácia, pričom vyskytli sa aj prípady diskriminácie. Z rozhovorov naďalej vyplynulo, že určitou bariérou vstupu rómskych žien na trh práce môžu byť aj očakávania komunity a rodiny, ktoré spájajú ženy predovšetkým s prácou v domácnosti a starostlivosťou o deti. Taktiež najmä u rómskych žien, najmä tých, ktoré sú obeťami domáceho násillia alebo osamelými matkami alebo inak znevýhodnené možno sledovať nedostatočný sociálny kapitál, neistotu, obavy a neschopnosť aktívne si zamestnanie hľadať.

Zistenia z Hlohovca potvrdzujú aj expertné dáta, podľa ktorých najzásadnejšími dôvodmi nezamestnanosti Rómov sú nízke vzdelanie a diskriminácia na trhu práce. Podľa výskumov realizovaných v rámci projektu NEUJOBS je **Slovensko celkovo krajinou, kde nízka kvalifikácia mimoriadne sťažuje prístup na trh práce.** Šance na to, aby boli ľudia bez kvalifikácie a vzdelania zamestnaní, sú nižšie o 40 percent a šance na získanie zamestnania o 23,1%, šance na získanie trvalého pracovného pomeru o 16,5% alebo plného pracovného pomeru o 24,9 %. To sa týka najmä mladých ľudí bez vzdelania. Lepšie šance na nájdenie zamestnania aj s nízkou kvalifikáciou majú vyššie vekové skupiny. Najhoršie sú však na tom ľudia žijúci mimo hlavného mesta a tí, ktorí žijú na menej obývaných častiach Slovenska.²⁸ Podiel Rómov, ktorí získajú kvalifikáciu potrebnú na trh práce, je veľmi nízky. Závety potvrdzuje aj najnovšia štúdia Inštitútu pre finančnú politiku Ministerstva financií SR. Podľa nej ľudia s nízkou kvalifikáciou majú najnižšie šance uplatniť sa na slovenskom trhu práce. Miera nezamestnanosti nízko kvalifikovaných patrí medzi najvyššie medzi krajinami EÚ a dosahuje až 37,7%.

²⁸ Klara Brozovicova, Brian Fabo, Martin Kahanec, and Vera Messing, *Overview of the Labour Market Situation of Low-Educated and Roma Population and Regulations Affecting their Employment*, Neujobs state of the art report No. D.19.1 (2012) s. 18, dostupné na http://www.neujobs.eu/sites/default/files/NEUJOBS_D19.1_SoA_FINAL_0.pdf

pričom európsky priemer je 18%.²⁹ Podiel nízko kvalifikovaných na celkovom počte nezamestnaných sa zvyšuje s počtom dlhodobo nezamestnaných na úrade práce.³⁰ V roku 2014 potvrdil rozšírenú diskrimináciu na trhu práce aj experiment Inštitútu pre finančnú politiku. Podľa neho, šanca byť pozvaný na pracovný pohovor je u Rómov menej ako polovičná.³¹ Napriek týmto zisteniam v spoločnosti často prevláda predstava, že dôvodom nezamestnanosti je lenivosť Rómov a neochota pracovať. Tieto mýty však vyvracia napríklad výskum Rozvojového programu OSN alebo Agentúry pre ľudské práva EÚ z roku 2011. Podľa nej **75 až 93 percent Rómov uprednostnilo bezpečné a pravidelné zamestnanie v porovnaní s neistou a nepravidelnou prácou, ale s vyšším príjmom.**³²

Skúsenosti s odpracovaním dávky v hmotnej núdzi

Mesto využíva inštitút povinnosti odpracovania dávky v hmotnej núdzi pričom pracuje s niekoľkými desiatkami ľudí odkázaných na dávky v hmotnej núdzi v spolupráci s Mestskou zeleňou Hlohovec s.r.o. Medzi účastníkmi sú najmä poberatelia dávky v hmotnej núdzi z lokality Šulekovo. Z rozhovoru s koordinátorkou týchto prác vyplynulo, že začlenenie na trh práce vyžaduje komplexnú podporu pretože poberatelia dávok v hmotnej núdzi nemajú skúsenosti s riadnym zamestnaním, sú zadlžení, nemajú dostatočný sociálny kapitál a sebadôveru. Mimoriadne sťažený prístup na trh práce majú najmä ženy zo sociálne slabého prostredia, ktoré sú obeťami domáceho násillia alebo osamelé matky. Samotné odpracovanie nie je dostatočným podporným alebo motivačným nástrojom na ich začleňovanie na trh práce. Koordinátorka by uvítala systematickejšiu podporu a najmä motiváciu riadneho zamestnania. To sa podarilo v prípade jedného pracovníka, ktorému bolo ponúknuté miesto práve v spoločnosti Mestská zeleň Hlohovec, s.r.o. Z rozhovorov so zástupcami mesta vyplynulo, že ľudia, ktorí sa zúčastňujú menších obecných služieb, svojou prácou prinášajú významnú ekonomickú hodnotu pre mesto. Avšak podľa nastavení z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, dávka v hmotnej núdzi, ktorú dostanú, nedosahuje výšku minimálnej mzdy.

²⁹ Slavomír Hidas, Katarína Valková a Peter Harvan, *Veľa práce na úradoch práce: Efektivita a účinnosť služieb zamestnanosti* (Bratislava, Inštitút pre finančnú politiku, 2016), s. 10 dostupné na <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11228>.

³⁰ *Ibid.* s. 10.

³¹ Gabriel Michalica, Branislav Žúdel, Slavomír Hidas, *Bez práce nie sú koláče, Inštitút finančnej politiky, Komentár 2014/16,* dostupné na <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=9887>, s. 2.

³² Vera, Vera, *Patterns of Roma Unemployment in Europe*, NEUJOBS policy brief No.D.19, March 2014, s. 5, dostupné tu: [http://www.neujobs.eu/sites/default/files/publication/2014/04/D19.4_policybrief_review%20\(1\).pdf](http://www.neujobs.eu/sites/default/files/publication/2014/04/D19.4_policybrief_review%20(1).pdf)

Podľa dostupných hodnotení nástroja odpracovania dávky v hmotnej núdzi je zrejmé, že je potrebné ho doplniť takými opatreniami, aby rozvíjalo ľudský potenciál ľudí, ktorí sú dlhodobo vylúčení z trhu práce a súčasne ich motivovalo víziou riadneho zamestnania.³³ Na základe skúseností niektorých úspešných obcí odporúčajú zakomponovať do menších obecných služieb **aspekt motivácie tým, že tí ktorí sa snažia by mali možnosť získať trvalé pracovné miesto napríklad v obecných firmách.**³⁴ V rámci obmedzených personálnych kapacít sa o takýto prístup usiluje aj koordinátorka menších obecných služieb.

Pri formulovaní cieľov, ako aj konkrétnych opatrení treba prihliadnuť na to, že Hlohovec sa nachádza v regióne s priaznivými vyhliadkami v oblasti zamestnanosti pre ľudí s vyššou kvalifikáciou alebo aj bez nej, ktorí momentálne na trhu práce absentujú. Vhodné je podporovať opatrenia rozvíjajúce ľudský potenciál tak, aby sa vedeli uplatniť na otvorenom trhu práce.

Ciel: zvýšiť zamestnateľnosť sociálne znevýhodnených a (aj rómskych) uchádzačov o zamestnanie na miestnom a regionálnom trhu práce.

Spôsoby realizácie

Mesto Hlohovec by mohlo vytvoriť **partnerstvo s niektorými z významných zamestnávateľov v meste resp. v širšom regióne**, ktorí využívajú pracovníkov s kvalifikáciou, ktorú možno získať aj kratšími rekvalifikačnými programami (napríklad aj v oblasti výroby súčiastok, káblových zväzkov, spracovania ovocia a zeleniny či spracovania odpadu). V rámci menších obecných služieb by mohli byť realizované rekvalifikačné programy, pričom najšikovnejším účastníkom by mohla byť ponúknutá riadna pracovná pozícia. Počas rekvalifikácie by prebiehala komplexnejšia podpora zo strany terénnych sociálnych pracovníkov spojená napríklad s vysporiadávaním exekúcií a zvyšovaním finančnej gramotnosti.

Ďalším opatrením by mohlo byť využívanie menších obecných služieb na podporu rozvoja rómskych komúní napríklad na odprevádzanie detí do materských škôl.

Kľúčovú pomoc pri riešení sociálnej situácie a podpore pri začleňovaní na trh práce poskytujú terénni sociálni pracovníci, ktorých aktivitu *Politika mesta* predpokladá vo viacerých oblastiach, vrátane vzdelávania a bývania. Tento nástroj patrí medzi overené nástroje pomoci marginalizovaným skupinám a obce a mestá, ktoré ho využívajú sú s ním vo všeobecnosti veľmi spokojné.

³³ Jarmila Lajčáková a kol., Riešenie nezamestnanosti Rómov: Od mýtu k praxi a späť (CVEK: Bratislava, 2017) dostupné http://cvek.sk/wp-content/uploads/2017/04/Nezamestnanost-Romov_studia.pdf

³⁴ Známy príklad Spišský Hrhov

Sociálni terénni pracovníci pracujú s klientami priamo v mieste ich bydliska a na základe podrobnej kazuistiky, sociálneho poradenstva, zásahom v krízových situáciách, pomocou s oddlžovaním, exekúciami či pomocou pri hľadaní zamestnania sú pomerne efektívnou pomocou pri začleňovaní. Uľahčujú tiež komunikáciu medzi mestom a znevýhodnenými skupinami.

Možnosti financovania:

Štrukturálne fondy EÚ

Mesto Hlohovec má záujem financovať terénnu sociálnu prácu (nárok má na 4 pracovníkov) z vyššie spomínaného balíka Take away, ktorý je realizovaný formou národných projektov, z Operačného programu Ľudské zdroje – Prioritná os 5: Integrácia marginalizovaných rómskych komunít. Národné projekty administruje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Mesto Hlohovec už podpísalo zmluvu s Úradom splnomocnenca a bolo vyhlásené výberové konanie na tieto pracovné pozície.

Predpokladáme, že v rámci OP Ľudské zdroje budú z viacerých priorít postupne vychádzať dopytovo orientované výzvy zamerané na zvyšovanie odbornej kvalifikácie znevýhodnených uchádzačov na trhu práce, ktorými možno pokryť výdavky súkromných subjektov.

Prioritná os 2 OP Ľudské zdroje predstavuje možnosti dotácie pracovných miest zamerané na podporu zamestnanosti znevýhodnených mladých ľudí.

Štátny rozpočet

V zmysle zákona o zamestnanosti požiadať o finančnú podporu Aktívnych opatrení v zmysle Zákona o službách zamestnanosti³⁵ na trhu práce a to aj na rekvalifikáciu alebo vytvorenie dočasného dotovaného miesta:

Časť siedma.

§ 47

Úrad práce môže poskytnúť napríklad zamestnávateľom príspevok (t.j. aj mestu, súkromnej spoločnosti) **na vzdelávanie a prípravu na trh práce**, ak ho prijme do zamestnania najmenej na 12 mesiacov. Príspevok možno požiadať na priame náklady vynaložené na vzdelávanie a prípravu na trh práce, náklady na materiál, mzdy, odmeny zamestnancov, úhradu preddavkov na poistné na povinné verejné poistenie a podobne.

³⁵ Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v platnom znení.

§ 50

príspevok na podporu zamestnávania znevýhodneného uchádzača o zamestnanie, ktorý bol takto registrovaný aspoň tri mesiace. Príspevok predstavuje dotáciu 30 percent celkovej ceny práce zamestnanca a poskytuje sa 12 kalendárnych mesiacov, alebo aj 24 mesiacov.

§50j príspevok na podporu rozvoja miestnej alebo regionálnej zamestnanosti

ak mesto zamestná na dobu určitú znevýhodneného uchádzača o zamestnanie, ktorým je občan starší ako 50 rokov alebo nedosiahol vzdelanie, ktoré **je nižšie ako stredné odborné vzdelanie** najmenej na polovičný úväzok. Výška príspevku je 80 percent z celkovej ceny prác na zamestnanca, vypočítanej podľa priemernej mzdy zamestnanca, počas 9 kalendárnych mesiacov, pričom opakovať ho možno po dvoch rokoch.

Takýto príspevok možno využiť na rómske ženy, napríklad aj staršie ako 50 rokov, ktoré sú zapájané do menších obecných služieb a mohli by získať dočasné pozície ako komunitné mediátorky alebo zamestnankyne v komunitnom centre.

§51 a

príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta na prvom platenom zamestnaní

§52 príspevok na aktivačnú prácu

Tento príspevok možno využiť v rámci menších obecných služieb s cieľom motivovať účastníkov možnosťou získať 62 eur mesačne (napríklad pre rodičov, ktorí budú odprevádzať deti do materských alebo základných škôl).

Vláda SR pripravuje pomerne výraznú podporu subjektov sociálnej ekonomiky. V zmysle zákona sa jedná o subjekty, ktoré najmenej 50 percent každoročne získaných príjmov z predmetu činnosti použijú na dosiahnutie svojho prvotného sociálneho cieľa. Tým môže byť napríklad poskytovanie tovaru alebo služby zraniteľným, marginalizovaným alebo vylúčeným osobám, alebo používa metódu produkcie tovaru alebo služieb, ktorá predstavuje jej prvotný sociálny cieľ.

Mesto tiež **môže založiť sociálny podnik** kde bude prebiehať integrácia znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie v sociálnom podniku pracovnej integrácie (to znamená aspoň 30 percent uchádzačov musí byť znevýhodnenými uchádzačmi.³⁶ Podľa avizovaných správ do týchto

³⁶ Znevýhodnený uchádzač o zamestnanie na účely tohto zákona je uchádzač o zamestnanie, ktorý je

a)

sociálnych podnikov by mali byť nasmerované značné finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov ESF (Operačný program Ľudské zdroje, predpokladaná výzva v sume 30 miliónov eur by mala vyjsť v júni 2017), pričom subjekty by mali mať možnosť požiadať o výhodnú pôžičku zo Slovenského investičného holdingu. Subjekty sociálnej ekonomiky môžu požiadať o vyššie spomínané príspevky na cenu pracovnej sily Aktívnych opatrení na trhu práce.

Založenie a príprava podnikateľského plánu vyžaduje prípravu a vytvorenie organizačnej štruktúry v rámci mesta. Takáto stratégia patrí medzi opatrenia, ktoré vyžadujú dlhodobejšiu prípravu. Vzhľadom na pomerne dobré vyhliadky uplatnenia sa na trhu práce v regióne kde sa nachádza Hlohovec, v prvom rade investovať existujúce časové, finančné a personálne kapacity do podpory vzdelávania a to najmä na predprimárnej úrovni.

občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý ukončil príslušným stupňom vzdelania sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a od jej ukončenia nemal pravidelne platené zamestnanie (ďalej len „absolvent školy“),

b)

občan starší ako 50 rokov veku,

c)

občan vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 12 po sebe nasledujúcich mesiacov (ďalej len „dlhodobo nezamestnaný občan“),

d)

občan, ktorý dosiahol vzdelanie nižšie ako stredné odborné vzdelanie podľa osobitného predpisu,^{13c)}

e)

občan, ktorý najmenej 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie nemal pravidelne platené zamestnanie,

f)

štátny príslušník tretej krajiny, ktorému bol udelený azyl^{13d)} alebo ktorému bola poskytnutá doplnková ochrana,^{13e)}

g)

občan, ktorý žije ako osamelá dospelá osoba s jednou alebo viacerými osobami odkázanými na jeho starostlivosť alebo starajúca sa aspoň o jedno dieťa pred skončením povinnej školskej dochádzky,^{13f)}

h)

občan so zdravotným postihnutím.

(2)

Pravidelne platené zamestnanie na účely tohto zákona je zamestnanie, ktoré trvalo najmenej šesť po sebe nasledujúcich mesiacov.

§ 8 zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v platnom znení.

4.3 Oblasť bývania

Hlavné problémy:

1. veľmi nízka kvalita bývania znevýhodnených rodín, najmä vo vylúčenej lokalite v meste, ktorá je prekážkou, okrem iného, aj pri začleňovaní detí do riadneho vzdelávacieho prúdu.
2. neschopnosť samotných obyvateľov týchto lokalít riešiť svoju životnú situáciu
3. nízky štandard bývania niektorých sociálne znevýhodnených rodín v mestskej časti Šulekovo
4. nepriaznivé životné podmienky obyvateľov mesta žijúcich v blízkosti vylúčených komunit
5. nepriaznivá verejná mienka spájaná najmä s obyvateľmi vylúčenej lokality v meste a celkovo s rómskou komunitou. Je predpoklad, že majoritná spoločnosť môže zaujať odmietavý postoj voči riešeniu bytovej problematiky minority.

1. Veľmi nízka kvalita bývania znevýhodnených rodín, najmä vo vylúčenej lokalite v meste, ktorá je prekážkou, okrem iného, aj pri začleňovaní detí do riadneho vzdelávacieho prúdu.

2. Samotní obyvatelia týchto lokalít majú len veľmi nízku schopnosť riešiť svoju životnú situáciu

Z hľadiska intervencií mesta je dôležité venovať pozornosť najmä vylúčeným koncentráciám v meste, v mestskej časti Šulekovo a do určitej miery aj v súkromnej ubytovni na Mierovej ulici. Podľa odhadov žije vo vylúčenej lokalite v meste približne 100 až 120 obyvateľov, z toho okolo 50 až 60 detí. Na základe konzultácií sme zistili, že v jedno alebo dvojizbových bytoch býva približne 20 rodín spolu, viacgeneračne. Podľa obyvateľov takáto hustota neumožňuje ani spanie na posteliach, keďže sa do priestoru nezmestia. Bývanie v tejto lokalite je zdravotne nevyhovujúce z viacerých aspektov ako absencia hygienických zariadení, nefunkčná kanalizácia, vlhkosť murív, pleseň v stenách, prepadajúci sa strop, poškodená statika steny ako aj odpady nahromadené v podkroví. Prístup k pitnej vode je zabezpečovaný mestom spoločným zdrojom umiestneným pri východe z obydľí. Zdroj pitnej vody nie je obyvateľmi udržiavaný a často vyteká na ulicu. V lokalite bývajú ohrozené osoby, okrem detí, aj pomerne vysoký podiel osôb so zdravotným hendikepom. ~~postihom.~~

Z rozhovorov s obyvateľmi tejto lokality vyplynulo, že vysoká koncentrácia osôb na malom priestore, ako aj kolektívne vlastníctvo spoločných priestorov a prístupu k vode vytvárajú konflikty a sú prekážkou aj pre tých, ktorí by mali záujem si svoje bývanie a okolie zlepšiť. Podľa obyvateľov, neexistencia hygienických zariadení a nízka úroveň hygieny ich znevýhodňuje v kontakte s okolím. Snažia sa aspoň deti udržiavať v čistote, aby nemali problémy v škole. Boli však presvedčení, že ani deti nie sú dostatočne čisté, čo považujú ako prekážku ich integrácie na bežných školách či škôlkach.

Väčšina rodín, s ktorými boli realizované rozhovory pocítovala neschopnosť riešiť bytovú situáciu samostatne. Jeden manželský pár, ktorý v minulosti býval v komerčnom prenájme tvrdil, že bol ukončený z dôvodu, že ide o Rómov. Tento pár uviedol, že by bol schopný uhrádzať komerčný nájom, ale získať ho je z dôvodu ich etnického pôvodu takmer nemožné.

3. nízky štandard bývania niektorých sociálne znevýhodnených rodín v mestskej časti Šulekovo.

V mestskej časti Šulekovo sme v čase mapovania, ktoré bolo súčasťou prípravy tohto materiálu zaznamenali, že najmenej jedna rodina nemá prístup k pitnej a úžitkovej vode a niekoľko rodín býva v chudobných domoch vyžadujúcich zásadnejšiu rekonštrukciu. Bytové podmienky, či už v súkromných domoch alebo mestských bytoch sú však celkovo na vyššej úrovni. Avšak aj v tejto lokalite sme zaznamenali určité interetnické napätia spôsobené údajne v dôsledku pohybu Rómov spôsobujúci nadmerný hluk v centrálnej časti mestskej štvrti.

Okrem týchto dvoch lokalít, mesto čelí výzve spojenej so súkromnou ubytovňou na Mierovej ulici, v ktorej bývajú aj sociálne slabšie rodiny a vytvárajú patologické prostredie.

4. nepriaznivé životné podmienky obyvateľov mesta žijúcich v blízkosti vylúčených komunit

Ľudia z majority žijúci v blízkosti vylúčenej lokality v meste vyjadrili dlhodobú frustráciu z neriešenia situácie. Cítia sa predovšetkým obmedzovaní najmä zvýšeným hlukom, nečistotou a občasne aj nevhodným, či agresívnym správaním detí žijúcich v tejto lokalite. Situácia v mestskej časti Šulekovo je priaznivejšia, aj keď niektorí respondenti uviedli obavy zo spolunažívania s rómskymi obyvateľmi.

5. nepriaznivá verejná mienka spájaná najmä s obyvateľmi vylúčenej lokality v meste a celkovo s rómskou komunitou. Je predpoklad, že majoritná spoločnosť môže zaujať odmietavý postoj voči riešeniu bytovej problematiky minority.

Všetky interviewované rodiny a jednotlivci z vylúčenej lokality v meste si **boli vedomí veľmi nepriaznivej verejnej mienky, ktorá ich kolektívne vníma ako neprispôsobivú skupinu.** Niektorí poukázali, že takéto vnímanie pretrváva aj napriek tomu, že viacerí udržiavajú obydlia v čistote, ako im podmienky

umožňujú. Vyjadрили ochotu zapojiť sa do upratovania a zlepšenia situácie svojich obydlií, predovšetkým z toho dôvodu, aby žili v lepších podmienkach. Týmto krokom vzniká priestor presvedčiť svoje okolie o vlastnej snahe aktívne prispieť k riešeniu bytovej situácie. Každá z interviewovaných rodín by uprednostnila bývanie v Hlohovci (nie v podobnej koncentrácii) a súhlasila by aj so zavedením prísnych podmienok pri rozdeľovaní bývania, ako aj vymáhania nájomného a s tým súvisiacich poplatkov prostredníctvom inštitútu osobného príjemcu. Aj staršie bývanie by si dokázali prerobiť na vlastné náklady.

Dlhodobý cieľ: vytvorenie možnosti sociálneho bývania pre znevýhodnené rodiny, s prvkami prístupnosti

Spôsoby riešenia:

Program rozvoja mesta zdôrazňuje potrebu vytvárania sociálneho bývania. V zmysle zákona č.443/2010 Z.z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v platnom znení sociálne bývanie je definované ako „ bývanie obstarané s využitím verejných prostriedkov na primerané a ľudsky dôstojné bývanie fyzických osôb, ktoré si nemôžu obstaráť bývanie s vlastným pričinením“ .³⁷

Riešenie vyššie opísaných lokalít by malo rešpektovať princíp explicitného, avšak nie výlučného prístupu k Rómom. To znamená, **že vytváranie možnosti sociálneho nájomného bývania na princípe sociálneho znevýhodnenia s podporou sociálnej terénnej práce a nastavení takých podmienok, aby boli splniteľné aj pre najohrozenejšie skupiny.** V zmysle platnej právnej úpravy a taktiež pravidiel pri využívaní štrukturálnych fondov je dôležité postupovať v zmysle princípu desegregácie rómskej komunity.

Začleňovaniu ľudí z dlhodobo vylúčených komunít musí predchádzať terénna práca, ktorá j bude motivovať cieľovú skupinu, aby si postupne zlepšila svoje bývanie a mala možnosť prestupu do lepšieho bývania. Súčasne pripravila na čo najmenej problematický prestup do vyššieho štandardu bývania s predchádzaním možných negatívnych javov ako je neschopnosť finančných úhrad ako aj dodržiavania bytových podmienok všeobecne. Súčasne takýto postup je nevyhnutné dodržať s cieľom reagovať na obavy majoritného obyvateľstva.

³⁷ § 21 ods.1 zákona č. 443/2010 Z.z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v platnom znení.

Naopak vytváranie samostatného „rómskeho“ bývania vo forme kontajnerov alebo bytových domov na oddelenom priestranstve, ktoré sa môže zdať z krátkodobého hľadiska výhodné riešenie pre viacero aktérov, môže v dlhodobom hľadisku viesť k reprodukcii mestského geta a sociálnej patológie. Dôležité je podporiť vytváranie **integrovaného sociálneho bytového fondu s prístupom pre sociálne znevýhodnené obyvateľstvo bez ohľadu na ich etnicitu**. Súčasne je dôležité tento postup transparentne komunikovať všetkým zainteresovaným stranám s cieľom vyhnúť sa dezinformáciám, ktoré neskôr môžu byť prekážkami pri implementácii. Majorite je dôležité vysvetliť, že bývanie bude pridelené na základe princípu sociálneho znevýhodnenia, nebude zadarmo a že tí, ktorí budú mať oň záujem budú musieť splniť síce prísne ale splniteľné podmienky, ktoré budú podliehať kontrole. Začleňovaniu do sociálneho bývania bude predchádzať intenzívna terénna práca, ktorá bude smerovať nielen k oddlžovaniu, ale aj zvyšovaniu prípravenosti na iný štandard bývania. Rovnako, že nepôjde „o byty pre Rómov zadarmo“ ale nájomné bývanie pre chudobných. Súčasne sociálne znevýhodnení Rómovia aj nerómovia by sa mali mať možnosť spolupodieľať na nastavovaní podmienok a informovaní sa o presných pravidlách postupu tak, aby nedošlo k nedorozumeniam.

Pri nastavovaní podmienok získania sociálneho bývania treba

- **prihliadnuť na finančné možnosti rodín**, ktoré sú odkázané na dávky v hmotnej núdzi, invalidné alebo starobné dôchodky alebo len príležitostné príjmy. Výška platieb za mestské bývanie spolu s energiami, vodou a poplatkami za komunálny odpad by mala byť primeraná príjmom v domácnosti. Ideálne by nemala presahovať jednu tretinu príjmov v domácnosti a približovať sa výške príspevku na bývanie, ktorý je vo výške 89,2 euro pre rodinu s viacerými členmi domácnosti,³⁸
- **žiadatelia by mali mať vysporiadané podlžnosti voči mestu**, alebo aspoň preukázať, že po určité obdobie (minimálne po období 6 mesiacov) si plnia záväzky vyplývajúce zo splátkových kalendárov,
- rovnako možno **prihliadnuť pri priznaní sociálneho bytu riadnou účasťou detí na povinnom vyučovaní** pričom preferovaní môžu byť tí, ktorí svoje deti zaradili do predškolského zariadenia,
- s cieľom predchádzať vytváraniu dlhov je **vhodné zriadiť tzv. inštitút osobitného príjemcu pre tých, ktorí sú poberateľmi dávky v hmotnej núdzi**.³⁹ To znamená, že mesto si bude môcť stiahnuť poplatky za užívanie mestského bytu z príspevku na bývanie poskytovaného štátom.
- **Začleňovaniu do sociálnych bytov by mala predchádzať systematická terénna príprava s budúcimi nájomníkmi aspoň v období 6 až 12 mesiacov**. Ako je uvedené nižšie, jej súčasťou je vytvorenie systému

³⁸ § 14 zákona č. 417/2013 o pomoci v hmotnej núdzi, v platnom znení.

³⁹ § 23 zákona č. 417/2013 o pomoci v hmotnej núdzi, v platnom znení.

správy a udržiavania poriadku v existujúcom bytovom fonde vo vylúčenej lokalite za aktívnej účasti jej členov.

Ako je uvedené nižšie pri financovaní, sociálne bývanie možno budovať **nielen novou výstavbou bytových domov, ale napríklad aj výstavbou nízko nákladových rodinných domov, alebo odkúpením a rekonštrukciou starších bytov alebo rodinných domov** v meste Hlohovec. Súčasťou bytovej intervencie by mala byť aktívna terénna sociálna práca, ktorá by pomohla, napríklad pri zvyšovaní finančnej gramotnosti, ale aj riešením otázok vzdelávania a podobne. **Každá jednotka by mala mať svojho domovníka, jasne vymedzené pravidlá bývania, systém služieb starostlivosti o spoločné priestory ako aj dohliadania na ich dodržiavanie a pravidelné bytové schôdze.**

Napriek tomu, že sociálne bývanie bude priznávané na základe sociálneho znevýhodnenia môže v očiach verejnosti predstavovať určitú pomoc Rómom. Napriek konzultáciám a informovaniu možno očakávať určitú vlnu nevôle a skepsy zo strany majority. Súčasne ani obyvatelia vylúčených koncentrácií nemôžu očakávať, že bývanie bude v krátkom čase priaznivo vyriešené.

Krátkodobý cieľ: Zlepšenie kvality bývania v existujúcom prostredí so zapojením cieľovej skupiny ako príprava na postupný prechod do sociálneho bývania vyššieho štandardu.

Spôsoby realizácie

V čo najkratšom časovom horizonte, ešte pred prijatím plánu rozvoja sociálneho bývania, respektíve podaním projektu do výzvy, či už zo štrukturálnych fondov alebo žiadosti o dotáciu zo štátneho rozvoja bývania, je dôležité začať pracovať s obyvateľmi vylúčenej lokality v meste na riešení havarijného stavu v ich obydliach. **Ich zapojenie do upratovania a zlepšovania situácií v tejto lokalite môže byť pozitívnym signálom pre okolie, ktoré je všeobecne skeptické v tom, že ľudia tam žijúci sú ochotní niečo so sebou „robiť“.**

Takéto opatrenie však nemôže byť jednorazového charakteru, ale musí byť priebežne udržiavané s cieľom zmeniť podmienky bývania a čistotu okolia vo vylúčenej lokalite, rovnako ako znížiť hluk a iné prejavy správania obťažujúce okolitých obyvateľov.

Vychádzajúc z viac ako 10 ročných skúseností so správou sociálneho bytového fondu v meste Veľký Krtíš, ktoré realizuje Komunitné centrum menších navrhujem nasledovný postup:

1.zástupcovia obyvateľov spolu so správcom bytových jednotiek, za pomoci terénnych sociálnych pracovníkov (prípadne iných skúsených aktérov z mimovládneho sektora) by mali vytvoriť **domový poriadok** pre vylúčenú

lokalitu. Domový poriadok detailne upraví pravidlá spolunažívania a delbu starostlivosti o spoločné priestory. Jeho dodržiavanie musí byť zabezpečované tak pozitívnou motiváciou ako aj sankciami. Dodržiavanie bude zohľadnené pri rozdeľovaní sociálnych bytov a nedodržiavanie môže byť penalizované napríklad pokutou, ktorá pôjde do spoločného fondu opráv (napr. 5 euro).

4. Obyvatelia vylúčenej lokality si zvolia pre jednotlivé časti budovy terénnych domovníkov. (Motiváciou pre obsadenie tejto pozície vo Velkom Krtíši boli úľavy z platieb za nájomné, v prípade Hlohovca by sa mohlo jednať o odmenu za poskytnutie konkrétnej práce alebo služby, prípadne zohľadnenie pri rozdeľovaní sociálnych bytov).
5. Terénni domovníci budú zodpovedať za:
 - Komunikáciu s mestom pri vzniku porúch v objekte a ich hlásení
 - Vypracovanie týždenných harmonogramov služieb upratovania v jednotlivých traktoch bytového domu a okolia
 - Dohliadanie na jeho dodržiavanie – užívateľ, ktorý má službu po vykonaní upratovania ju odovzdá domovníkovi na kontrolu (na tento systém budú dohliadať napr. terénni sociálni pracovníci)
 - Pri poškodení spoločného majetku, domovník nahlási osobu, ktorá škodu spôsobila a spoločne so správcom bytového fondu vykoná šetrenie a navrhne spôsob nápravy (finančná náhrada, prípadne odpracovanie). Ak ten, čo spôsobí škodu nebude známy, na odstránení škody sa budú podieľať užívatelia celého obydlija, prípadne určitého traktu podľa toho, kde došlo k poškodeniu.
 - Organizácia pravidelných brigád – dohodnú terénni domovníci s užívatelmi, stanoví sa presný čas, dátum a výkon prác. Účasť obyvateľov bude potvrdená podpisom, za účasti zástupcu mesta resp. bytového fondu. Účasť na brigáde by mohla byť vzatá do úvahy pri pridelení sociálnych bytov. Neúčasť sankcionovaná pokutou vo výške 5 euro, ktorá bude využitá na nákup pracovného náradia pri budúcich brigádach.
 - Organizácia pravidelných bytových schôdzi 1-krát mesačne, kde sa bude preberať fungovanie služieb, plánovanie ďalších brigád a postup mesta pri tvorbe sociálneho bytového fondu.

Po dohodnutí podmienok a domového poriadku, by malo mesto spolu s obyvateľmi realizovať prvú brigádu, v rámci ktorej by boli realizované nasledovné činnosti – užívatelmi bytov, prípadne zabezpečené mestom (ak je to pre činnosť nevyhnutné) :

- zozbieranie a vyvezenie odpadu,
- upratovanie okolitých plôch, deratizácia, dezinfekcia a dezinfekcia,
- oprava strechy, padajúcej steny a stropu na viacerých miestach,

- nainštalovať prístup k pitnej vode čipovou kartou, ktorú si budú môcť obyvatelia nabiť u terénnych domovníkov prípadne na mestskom úrade.

Tento proces je náročný a vyžaduje intenzívnu prácu s užívateľmi bytov vo vylúčenej lokalite. Istú časť tejto práce môžu zabezpečovať terénni sociálni pracovníci. Vhodné by však bolo, využiť skúsenosti Komunitného centra vo Veľkom Krtíši, ktoré by mohlo napríklad vhodne zaškoliť tak terénnych pracovníkov ako aj terénnych domovníkov. Je dôležité, aby zlepšenie a udržiavanie situácie vo vylúčenej lokalite a práca s jej obyvateľmi trvala minimálne pol roka. Nevyhnutné je vytvoriť obdobný mechanizmus domovníkov aj v prípade novovybudovaných sociálnych bytov.

V lokalite mestskej časti Šulekovo by bolo vhodné napríklad s podporou MVO vytvoriť mikro-pôžičkový program, ktorý by umožnil opravu súkromných domov. Mesto má povinnosť zabezpečiť prístup k pitnej vode obzvlášť pre zraniteľné skupiny, a preto by bolo vhodné uvažovať o riešení prístupu pre obyvateľov aj mimo mestského bývania.

Možnosti financovania:

Štrukturálne fondy EÚ

Operačný program Ľudské zdroje, priorita 5 Integrácia marginalizovaných rómskych komunít a 6 Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít – zlepšenie bývania marginalizovaných rómskych komunít (sociálne znevýhodnené skupiny sú posudzované podľa výšky príjmu, najmä tie, ktoré sú v hmotnej núdzi). Výzva v indikatívnej výške 30 miliónov by mala byť vyhlásená v krátkom čase.

Aktivity, ktoré budú podporované: výstavba, rekonštrukcia, nadstavba, stavebné úpravy (mimo objektov, ktoré sú postavené zo zdrojov Ministerstva dopravy a výstavby SR, ktoré sú v období udržateľnosti). Podmienkou je existencia sprievodnej sociálnej práce aj pomocou asistenta bývania, ktorý bude najskôr krížovo financovaný a v období udržateľnosti prostredníctvom priority 5 cez dopytovo orientované projekty. Podľa dostupných informácií, súčasťou žiadosti by mal byť opísaný stav pred realizáciou, konečný stav, pričom musí existovať minimálne **dvojstupňový obojsmerne prestupný systém a musia tam byť motivačné prvky.**

Pre mesto Hlohovec – môže sa jednať o prepojenie existujúceho mestského bývania pre sociálne znevýhodnené skupiny, kde je možné zafinancovať určité nevyhnutné opravy s prepojením na výstavbu napríklad nových bytových jednotiek, alebo rekonštrukciou starších jednotiek. **Vhodné je situovať túto intervenciu do širšej politiky podpory sociálneho bývania a kombinovať s viacerými zdrojmi, napríklad zo štátneho rozpočtu.**

Financovanie by malo byť pokryté z 85 percent ERDF, s 10 percent štátny rozpočet a pre žiadateľa sa predpokladá 5 percentné spolufinancovanie.

Z prioritnej osi 5 OP Ľudské zdroje bola v máji vyhlásená výzva na tzv. miestne občianske a poriadkové služby s alokáciou 16,4 miliónov eur. Prvé dve hodnotiace kolá mali uzávierky 14.6.2017 a 1.10.2017. V prípade zostávajúcej alokácie bude vyhlásené ďalšie kolo.⁴⁰

Štátny rozpočet

Podpora sociálneho bývania zo Štátneho fondu rozvoja bývania, ktorý umožňuje získať podporu na obstaranie nájomného bytu jeho výstavbou, nadstavbou, vstavbou, prípadne aj prestavbou nebytového priestoru v bytovom dome, v rodinnom dome, v polyfunkčnom dome alebo v nebytovej budove, kúpou nájomného bytu v bytovom dome, rodinnom byte alebo polyfunkčnom dome. Podporu možno získať aj na obnovu bytovej budovy.⁴¹

Byty nižšieho štandardu sú klasifikované s veľkosťou do 55 m². Pričom byty by mali spĺňať podmienky finančnej a energetickej nenáročnosti. Podľa zákona o dotáciách č. 443/2010 Z.z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní, dotáciu možno získať na výstavbu, odkúpenie, stavebné úpravy nebytového priestoru, ktorým sa získa nájomný byt. V zmysle §8, odsek 2 tohto zákona, na obstaranie nájomného bytu nižšieho štandardu možno **získať 75% oprávnených nákladov**, ak priemerná podlahová plocha bytov neprevyšuje 45m² a 70 % aj prevyšuje 45 m² a neprevyšuje 55m².(ak sa jedná o výstavbu alebo kúpu nájomného bytu). Rovnaké podmienky financovania platia aj ak sa jedná o dotáciu na stavebné úpravy. Zaujímavé je, že ak žiadateľ požiada o dotáciu na podporu bytov bežného štandardu, dotáciu môže zvýšiť o 5 % ak napríklad celková podlahová plocha bytov je menej ako 75% z celkovej podlahovej plochy na budovy na bývanie. Čo sa týka technickej vybavenosti, možno požiadať dotáciu až do výšky 70 % oprávnených nákladov. Dôležitým predpokladom **podpory je schválený program rozvoja obce alebo program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, ktorý obsahuje aj časť o bývaní.**⁴²

⁴⁰ Výzva je dostupná tu

http://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr_a_eu/oplz/vyzvy/vyzva_mops/Vyzva%20na%20predkladanie%20zoNFP%20v%20zneni%20zmeny%20c.%201.pdf

⁴¹ § 6 ods. 1, a, b, c) zákona č. 443/2010 o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v platnom znení.

⁴² § 10 ods. 2) zákona č. 443/2010 o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v platnom znení.

Nájomný charakter bytov je pritom potrebné dodržať aspoň na 20 rokov, čo si zabezpečí samotné ministerstvo zriadením záložného práva. Žiadosti sa podávajú do Štátneho fondu rozvoja bývania od 15.januára do 28. februára príslušného roka.

4.4 Oblasť zdravia

Hlavné problémové oblasti

1.zvýšené riziko infekčných ochorení ohrozujúcich najmä deti vo vylúčenej lokalite v meste

2. nepriaznivejší zdravotný stav znevýhodnenej rómskej populácie v dôsledku nízkych životných podmienok

1.zvýšené riziko infekčných ochorení ohrozujúcich najmä deti vo vylúčenej lokalite v meste

2. celkovo nepriaznivejší zdravotný stav znevýhodnenej rómskej populácie v dôsledku nízkych životných podmienok

Oblasť zdravia je jednou z priorít vládnych politík. Zdravotný stav najmä marginalizovaných Rómov je výrazne horší v porovnaní s majoritnou populáciou, čo sa prejavuje najmä v nižšej strednej dĺžke života. Presnejšie dáta z lokality Hlohovec nie sú k dispozícii a neboli obsahom mapovania pri príprave Atlasu rómskych komunít. Z rozhovorov v rámci mapovania vyplynulo, že obyvatelia trpia chorobami pohybového ústrojenstva, srdcovocievnyimi ochoreniami, diabetes, niektorými mentálnymi poruchami ako je Dawnov syndróm, a sú vystavení zvýšenému riziku infekčných ochorení v dôsledku nedostatočných hygienických podmienok, ktoré ohrozujú najmä malé deti. To sa čiastočne dotýka niektorých rodín v Šulekove. Vo vylúčených lokalitách je zvýšené riziko závislosti na drogách, omamných a psychotropných látkach.

Ciel: Prispieť k zlepšeniu zdravotného stavu marginalizovanej rómskej populácie

Spôsoby riešenia:

V rámci svojich právomocí môže mesto najvýraznejšie prispieť k zlepšovaniu zdravotného stavu znevýhodnených rodín podporou bývania, vzdelávania a zamestnanosti, ktorým sa *Politika mesta* venuje. Mesto by mohlo podporiť prácu tzv. **asistenta zdravotnej osvedy**, ktorého by malo podľa neformálnych informácií poskytnúť mestu štátna príspevková organizácia administrujúca národný projekt Zdravé regióny v poslednom kvartáli roku 2017. Asistenti

zdravotnej osvetu sú vyberaní spomedzi záujemcov z rómskej komunity, pričom im postačuje len ukončené základné vzdelanie. Asistenti zdravotnej osvetu, ktorí absolvujú špeciálne školenia zamerané na poskytovanie prvej pomoci, zdravotnej osvetu a podobne slúžia akoby spojivo medzi marginalizovanými obyvateľmi a zdravotníckym systémom ako aj miestnou samosprávou. Medzi ich najdôležitejšie úlohy patrí prevencia a to predovšetkým zabezpečením pravidelného povinného očkovania, návštevy preventívnych prehliadok u detí, osveta v oblasti starostlivosti o zdravie, výživu, životný štýl, a rizík spojených s užívaním drog a iných návykových látok.

Pre mesto sa môžu asistenti osvetu zdravia stať ďalšou dôležitou pomocnou profesiou užitočnou aj pri presadzovaní iných cieľov v oblasti vzdelávania detí napríklad zvyšovania zaškolenosti na úrovni materských škôl a zabezpečovania potrebných hygienických štandardov. Súčasne môže byť užitočná pri udržiavaní čistoty v okolí spoločných priestorov ako aj udržiavaní prístupu k pitnej vode. Pre mesto je dôležité nadviazať spoluprácu s asistentom a koordinovať spoločný postup aj s terénnymi sociálnymi pracovníkmi.

4.5 Interetnické vzťahy

Hlavné problémové oblasti:

- 1.rozšírené predsudky a odmietanie Rómov, najmä tých, ktorí žijú vo vylúčených lokalitách.
- 2.nepriaznivé intra-etnické vzťahy medzi dvoma skupinami Rómov žijúcich v Hlohovci.

- 1.rozšírené predsudky a odmietanie Rómov, najmä tých, ktorí žijú vo vylúčených lokalitách.
- 2.nepriaznivé intra-etnické vzťahy medzi dvoma skupinami Rómov žijúcich v Hlohovci.

Rómovia patria na Slovensku medzi najviac odmietanú skupinu čeliacu výrazným predsudkom a anticigánizmu.⁴³ Z mapovania sa ukazuje, že mimoriadne odmietanou skupinou sú práve ľudia žijúci vo vylúčenej lokalite v Hlohovci. Ľudia žijúci v okolí sú dlhodobo frustrovaní hlukom a neporiadkom v tejto lokalite či drobnou kriminalitou. V podstate zdieľajú predstavy o tom, že s touto skupinou ľudí sa vlastne nedá nič urobiť. Rómovia žijúci v tejto lokalite sú súčasne aj pomerne uzatvorenou a tradičnou skupinou olašských Rómov s veľmi nízkym stupňom exogamných sobášov. V prípade rumungrov žijúcich v mestskej časti Šulekovo bolo možno pozorovať vyšší stupeň interetnických zväzkov. Vzťahy v oboch lokalitách sú podľa dostupných

⁴³ Prehľad dostupných štúdií, Alena Chudžíková „Postoje a predsudky voči Rómom na Slovensku“ (Bratislava: CVEK, 2014).

pozorovaní poznamenané vzájomnou nedôverou a predsudkami, ktoré napríklad ovplyvňujú aj výber základnej školy zo strany nerómskych rodičov. Rovnako vnútorné vzťahy medzi komunitami Rómov sa javia ako problematické a vzájomne majú tendenciu sa odmietaf.

Ciel: zlepšiť interetnické vzťahy a spolunažívanie majority a minority v meste Hlohovec

Spôsoby realizácie:

Na systematické zlepšovanie interetnických vzťahov majú možnosť najlepšie vplývať vzdelávacie inštitúcie, či už v materských školách, základných aj stredných školách. A to nielen v komunikácií s deťmi, ale aj ich rodičmi. Mesto môže podporovať zlepšovanie vzťahov organizáciou spoločných podujatí cielených na rôzne skupiny, kde bude vedome pozývať účastníkov zo všetkých etnických skupín, či už sa jedná o podujatia určené pre deti, športovcov alebo seniorov. Vo viacerých lokalitách mestá a obce organizujú typicky v spolupráci s miestnymi občianskymi združeniami aj oslavy Dni Rómov, kde je dôležité pozývať aj členov majority. Moment potreby vzájomného sa spoznávania a spoznávania napríklad histórie a kultúry Rómov možno včleniť aj do fungovania miestnych kultúrnych inštitúcií a knižníc v rámci besied, prednášok alebo diskusií.

Možnosti financovania:

Na takýto typ aktivít možno získavať finančné prostriedky napríklad z dotačných mechanizmov Ministerstva spravodlivosti (podpora ľudských práv), Ministerstva kultúry (podpora kultúry znevýhodnených skupín), Úradu splnomocnenca vlády pre národnostné menšiny alebo aj menších grantov súkromných donorov a nadácií.

4.6 Inštitucionálne zastrešenie agendy a monitoring

Realizácia navrhovaných opatrení vyžaduje koordináciu aktérov vo viacerých oblastiach – školstvo, sociálna oblasť, oblasť plánovania a prípravy európskych projektov, oblasť bytovej politiky. V prvom rade by bolo vhodné poveriť minimálne jednu osobu kompetenciou koordinácie a dohľadu v tejto oblasti, napríklad vedúceho sociálneho odboru, ktorý resp. ktorá by priamo komunikovala s primátorom mesta. Súčasne by bolo vhodné začleniť túto agendu do Komisie mestského zastupiteľstva pre sociálne veci, bytovú politiku, vzdelávanie a zdravie.

Vedenie mesta by malo každoročne pripravovať odpočet plnenia a predkladať mestskému zastupiteľstvu ako informáciu, prípadne s návrhmi na zmenu na schvaľovanie. Každé tri roky odporúčam si najatť externého experta na prípravu hodnotenia, ktorý by nezávisle vyhodnotil politiky a ich dopad a navrhol úpravy, ak by bolo potrebné.

5. Záver: riziká a možnosti *Politiky mesta*

Navrhované opatrenia vychádzajú z dostupných dát, príkladov dobrej praxe reflektujúc existujúce finančné možnosti. Napriek tomu je dôležité pomenovať nezanedbateľné riziká, ktoré sa spájajú s ich zavádzaním a navrhnuť primerané stratégie ich znižovania.

Nesúhlas s opatreniami časťou majoritného obyvateľstva

Rómovia patria na Slovensku medzi dlhodobo najmenej akceptovanú skupinu čeliacu značnej nedôvere, predsudkom a obavám napríklad z blízkosti bývania či spoločného vzdelávania. Takéto odmietanie majoritnou populáciou pritom možno pozorovať bez ohľadu na vek či vzdelanie.⁴⁴ Aj mapovanie v Hlohovci potvrdilo odmietanie Rómov a obzvlášť tých, ktorí žijú v prostredí vylúčenej lokality v meste. Preto možno očakávať, že napriek tomu, že opatrenia obsiahnuté vzali do úlohy finančné a administratívne možnosti mesta a smerujú k zlepšovaniu životných podmienok všetkých obyvateľov mesta, **veľmi pravdepodobne sa stretnú s istou mierou odporu, v lepšom prípade skepsou zo strany časti majoritného obyvateľstva.** S cieľom zmierniť odpor voči opatreniam zameraných na začlenenie Rómom je preto dôležité verejne, transparentne a opakovane vysvetľovať riziká spojené s vylučovaním a výhody spojené so začleňovaním znevýhodnených skupín. Rovnako dôležité je najmä v oblasti bývania postupovať systematicky a dlhodobo tak, aby bolo zrejmé, že samotná cieľová skupina aktívne prispieva k riešeniu svojej situácie, čo má priamy pozitívny dopad na jej okolie. Ako sa však ukazuje nielen v Hlohovci, ale stovkách iných lokalít, ignorovanie životných podmienok, nedostatočného vzdelávania, nezamestnanosti, či zlého zdravotného stavu má nepriaznivé dopady nielen na menšinu, ale aj majoritu, či už v oblasti spolunažívania alebo ekonomických dôsledkov. Ukazuje sa, že obce, ktoré sú príkladmi dobrej praxe ako napríklad Spišský Hrhov alebo Ulič na východnom Slovensku vedeli vďaka dlhodobej práci pozitívne využiť ľudský potenciál skupiny, ktorá je v iných lokalitách vylučovaná, čo prispelo k zlepšeniu života v celej obci. Súčasne je dôležité vysvetľovať, že financovanie opatrení bude garantované v nemalej miere zo zdrojov európskych spoločenstiev. A až keď sa takéto nástroje osvedčia, môžu byť neskôr financované z rozpočtu mesta.

Neschopnosť dlhodobého presadzovania opatrení

Politiky, ktoré smerujú k vyrovnávaniu enormných nerovností vyžadujú pomerne dlhý časový horizont tak, aby boli efekty viditeľné. Napriek tomu, že napríklad niektoré z opatrení v oblasti bývania môžu byť pomerne skoro

⁴⁴ Prehľad dostupných štúdií, Alena Chudžíková „Postoje a predsudky voči Rómom na Slovensku“ (Bratislava: CVEK, 2014).

viditeľné, skutočný a dlhotrvajúci efekt zvýšenej životnej úrovne dosiahneme až v dôsledku zvýšenej vzdelanostnej úrovne a zamestnanosti, ktoré vyžadujú dlhší čas presahujúci jedno či dve volebné obdobia. Rizikom je, že nastavenie a ochota prijímať opatrenia na začleňovanie Rómov sa môžu v dôsledku zmien vo vedení mesta výrazne meniť, prerušiť sa a stagnovať, čo môže znížiť efekt v minulosti prijatých opatrení a následne prehĺbiť skepsu zo strany majority. Jediným spôsobom ako dlhodobo presadzovať opatrenia je súčasne pracovať s obyvateľmi mesta Hlohovca a vysvetľovať im, prečo sú opatrenia začleňovania Rómov pre mesto a teda ich samotných dôležité. A tak vytvárať tlak na mesto, aby sa tejto téme systematicky venovalo.

Nedostatočné odborné a administratívne kapacity

Hlohovec, podobne ako iné mestá a obce, ale aj zodpovedné orgány štátnej správy nemajú skúsenosti, expertízu a ani dostatočné personálne kapacity na prijímanie a zavádzanie účinných opatrení začleňovania Rómov. V úvodnom období je preto nevyhnutné sa zamerať na budovanie odborných aj administratívnych kapacít zamestnancov v relevantných inštitúciách akými je nielen samospráva, ale aj miestna štátna správa - poslancov, zamestnancov mesta, škôl, úradov práce, mestských firiem a podobne. Takéto aktivity môžu mať formu diskusií, workshopov alebo besied napríklad s expertmi z mimovládnych organizácií pôsobiacich v tejto oblasti. Vhodnou formou by mohla byť aj kratšia študijná cesta do obcí a miest, kde majú skúsenosti s efektívnymi politikami začleňovania Rómov. Súčasne zavádzanie opatrení *Politiky mesta* vyžaduje alokáciu ľudských a administratívnych kapacít v meste prinajmenšom na koordináciu, monitorovanie a následne priebežné upravovanie jednotlivých intervencií. Momentálne takéto kapacity chýbajú a je potrebné ich vybudovať.

Obmedzené finančné zdroje

Je nesporné, že z dlhodobého hľadiska prinesú navrhované opatrenia pre mesto Hlohovec a jej obyvateľov ekonomické výhody. Napriek tomu, z krátkodobého hľadiska vyžadujú finančné investície spojené s budovaním tak s budovaním určitej infraštruktúry, ale najmä s budovaním ľudských kapacít a s programami podpory najmä v oblasti vzdelávania. Práve počiatočná finančná náročnosť môže odrádzať od prijímania navrhovaných opatrení. Približne do roku 2020 je však možné rátať s podporou z európskych štrukturálnych fondov, ako aj dlhodobou podporou najmä v oblasti bývania zo Štátneho fondu rozvoja bývania vyžadujúcich len relatívne nízke spolufinancovanie zo strany obce. Tieto zdroje sú významnou podporou, ktorú je kľúčové čo najefektívnejšie vyžiť nielen pri výstavbe napríklad bytovej infraštruktúry, ale predovšetkým na otestovanie a nastavenie podporných programov tak, aby mesto získalo dostatočné know-how a vedelo ich efektívne udržiavať aj po skončení možnosti financovania zo štrukturálnych fondov EÚ.

Politika mesta predstavuje jednu z najnáročnejších mestských politík, ktorá však môže značne prispieť k zlepšeniu života obyvateľov mesta. Pozitívny odpad budú môcť pocítiť nielen obyvatelia žijúci momentálne v blízkosti vylúčených lokalít, ale napríklad aj deti v školách, ktoré budú investovať do inovácií tak, aby vedeli podporiť akékoľvek dieťa. Vzhľadom na vyššie uvedené riziká odporúčam opatrenia *Politiky mesta* konzultovať a korigovať s relevantnými aktérmi s cieľom zvýšiť ich prijatie a následne zabezpečiť trvalú udržateľnosť.